Neue Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדעז טאג
פרענומערירען.
דער פרענומעראציאנס-פרייז בעגיננט מיט דעם עמפפאנגע דעס ערסטען בלאטטעס.

דיא רעדאקציאן בעפינדעט זיך
אין דער בוכהאנדלונג דעס
מאָריץ בוריאן,
בודא-פעסט (מאראקקאנערדויז)
וואהין מאן אויך דיא פרענומעראציאנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

נייע יידישע
פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דריימאל וואכענטליך
מאנטאג, מיטטוואך אונד 6 ייטאג אונד קאסטעט
פיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג . . . 8 גולדען ע. וו.
האלביעהריג . . . 4 גולדען ע. וו.
פירטעליעהריג . . 2 גולדען ע. וו.

פיר'ס אויסלאנד
גאנציעהריג 10 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.— קר. ע. וו.
פירטעליעהר' 2 גולד.50 קר. ע. וו.

Nr. 17, ערסטער יאהרגאנג — פעסט, פרייטאג י"ג סיון התרמ"ד. — Budapest, den 6. Juni 1884.

דיא וואהלען אונד דאס מיליטער.

— איין ווארט אן אונזערע גלויבענס-גענאססען. —

אים מיניסטעריאום דעם אינגערן ווערדען אומפאססענדע שוטצ-מאסרעגעלן פארבערייטעט, אום בייא דען בעפארשטעהענדען וואהלען יעדעם בלוטפערגיעסען רעכטצייטיג פארצובייגען. דיא טרויריגען פארפאללע וועהרענד דער וואהל-בעוועגונגען, וויא זיא אין יאסבערעני, קלויזענבורג אונד דיערדיוי-סענט-מיקלאש צור שמאך דעם לאנדעס שטאטטגעפונדען, לאססען בעפירכטען, דאס עס וועהרענד דער וואהלען זעלבסט נאך טרויריגער צוגעהען קאננטע. דיא רעגיערונג זיעהט זיך דאהער פעראנלאסט, דאפיר צו זארגען, דאס איבעראלל וועהרענד דער וואהלען איינע ענטשפרעכענדע מיליטערישע מאכט צור פערפיגונג שטעהע, וועלכע בייא יעדעם אונגעזעטצליכען פערזוכע זייטענס איינער פארטייא אדער איינצעלנער פערזאנען זאגלייך איינגרייפען זאלל, דאמיט דיא רוהיגען בירגער אין איהרער וואהלפרייהייט ניכט דורך דראהונגען, בעליידיגונגען אדער ראהע איבערפאללע בעשרענקט ווערדען.

וויא זעהר דיעזע פארזיכטס-מאסרעגעלן נאטהיג, דאס דירפטע וואהל יעדער איינזעהען, דער אויך דיא איינצעלהייטען דער בלוטיגען עראייגניססע אין קלויזענבורג אונד דיערדיוי-סענט-מיקלאש קעננען לערנט, דיא וויר דענן אויך היער פאלגען לאססען.

איבער דיא בלוטיגע וואהל-בעוועגונג אים דיערדיוי-סענט-מיקלאשער בעצירקע (זיעבענבירגען), דערען וויר אים „נאכטראגע" צו אנזערער פאריגען נוממער קורץ ערוועהנט האבען, ווירד נאכטרעגליך נאך פאלגענדעס בעריכטעט: „בעקאננטליך פערטראט אים פאריגען רייכסטאגע פעטער ד א ב ר א נ ס ק י, פראפעססאר אם בודא-פעסטער פאליטעכניקום, דיעזען בעצירק. גאבריעל אוגראן זוכטע יעדאך העררן דאבראנסקי דאדורך צו פערניכטען, אינדעם ער מיט בריעפען אויפטראט, אוים דענען ערוויעזען ווארדע, דאס דאבראנסקי זיך פאר יאהרען אום איינע אנשטעללונג אין רוסלאנד בעווארב אונד דאהער קיין גוטער אונגארישער פאטריאט זיין קאננע! — דא מאן נון גלויבטע, דאס דאבראנסקי היעדורך „פאליטיש טאדט" געמאכט ווארדע, דא טראט באראן ש פ ל ע נ י, אלס קאנדידאט דער איסערסט-לינקען פארטייא, אין דיעזעם בעצירקע אויף, אין דער פאללען איבערצייגונג, היער מיט אפפענען ארמען עמפפאנגען צו ווערדען. דער הערר באראן בעפאנד זיך יעדאך דיעסבעציגליך אין איינעם געוואלטיגען איררטהומע. איין גראסער טהייל דער סעקלער קיממערטע זיך ניכט אום דיא פערליימדונגען געגען דאבראנסקי אונד פארדערטע איהן אויף, איינע פראגראמם-רעדע צו האלטען אונד דיא קאנדידאטור פאן נייעם אנצונעהמען. דאבראנסקי לייסטעטע דיעזער אויפפארדערונג פאלגע אונד היעלט אם 1-טען דיעזעס אין א ל פ א ל ו זיינע פראגראמם-רעדע, אין וועלכער ער זיך אויך געגען אללע אנגריפפע דעם גאבריעל א ו ג ר א ן מיט פיעלעם פייער פערטהיידיגטע. דיא רעדע ווארדע מיט בייספיעללאזער בעגייסטערונג אויפגענאממען. — דיא ארטשאפט אלפאלו, וואו גאבריעל א ו ג ר א ן בערייטס פאר מעהרערען וואכען מיט שטיינען אונד „פוילען אייערן" עמפפאנגען ווארדע, צעהלט 650 וועהלער, וועלכע אינסגעזאממט טרייע אנהענגער דעם דאבראנסקי זינד. דיעזער בעגאב זיך נון נאך ר ע מ ע ט ע, וואו זיינע פראגראמם-רעדע עבענפאללס מיט שטירמישער בעגייסטערונג אויפגענאממען ווארדע. ביים פייערליכען אומצוגע דורך דען ארט ווארדע אוים דעם האפע איינעס ארמענישען קויפ-מאננעס פאן איינעם איסערסט-לינקען וועהלער איין שטיין געגען דיא דאבראנסקי-פארטייא געשליידערט. דיא היעדורך ערביטטערטע מענגע קעהרטע זיך נון אין איהרער וואוטה געגען דיא צור שפלעני-פארטייא געהארענדען ארמענישען קויפלייטע, אונד אין וועניגען מינוטען ווארען דערען הייזער ערשטירמט, דיא פענסטער אונד טהירען צערשמעטטערט אונד זעלבסט דיא דאכער צערשטארט. דיא הויפטגאססע דעם ארטעס באט דען אנבליק, אלס ווערע זיא פאן איינער פיינדליכען ארמעע אנגעגריפפען אונד פערוויסטעט ווארדען. דיא ארמענישען קויפלייטע מוסטען זיך נאך דען בענאכבארטען ארטשאפטען פליכטען, אבער אויך דא האטטען דיא ארטס-בעהארדען פיעל מיהע, אום דיעזעלבען פאר דעם וויטהענדען פאבעל צו שיטצען. — דען אונגארישען אונד י י ד י ש ע ן קויפלייטען געשאה ניכטס, דא דיעזע אינסגעזאממט צור דאבראנסקי-פארטייא געהארען." —

„אבער נאך שרעקליכער (הייסט עס אין איינעם בעריכטע דעם „נעמזעט" ווייטער) געשטאלטעטע זיך דיעזער פארטייען-קאמפף טאגס דארויף, אם 2-טען דיעזעס, אין דער נעהע פאן א ל פ א ל ו. אין דיעזער ארטשאפט וואהנען נור זעהר וועניגע אנהענגער דער שפלעני-פארטייא. דיעזע בעגאבען זיך נאך דיערדיוי-סענט-מיקלאש, אום דארט דיא פראגראמם-רעדע איהרעס קאנדידאטען אנצוהארען. אלס זיא ווידער היימקעהרטען, ווארדען זיא פאן דען אנהענגערן דאבראנסקי'ס מיט איינעם שטיינרעגען עמפפאנגען. — דיא שאנדארמעריע, 6 מאנן שטארק, שריטט צום שוטצע דער אנגעגריפפענען איין. דאך יעטצט קעהרטע זיך דיא וואוטה דער דאבראנסקי-אנהענגער עבען געגען דיא שאנדארמען, דיא זא ארג בעדרענגט ווארדען, דאס זיא שליעסליך פאן איהרען שיעס-וואפפען געברויך מאכען מוסטען. דער שאנדארמעריע-פאטראללענפיהרער, בעלא ב א ק א ר, זאנדטע איבער דען פארפאלל פאלגענדע דעפעשע אן דאס שאנדארמעריע-קאממאנדא אין קלויזענבורג: „געסטערן ווארדע אין אלפאלו דיא שאנדארמעריע אנגעגריפפען, אין פאלגע דעססען צ וו י י א שאנדארמען שווער פערוואונדעט אונד א כ ט מענשען ערשאססען ווארדען."

אויך אין קלויזענבורג פאנד אם 4-טען דיעזעס נייערדינגס איינע קליינע רוהע-שטארונג שטאטט. דאס פאלק פערזאממעלטע זיך נעמליך אין גראסען מאססען פאר דעם ראטהויזע אונד בעווארף דען פאסט-וואגען, דער עבען פאן דער אייזענבאהן הערבייגעפאהרען קאם, מיט שטיינען. עס מוסטע דאס מיליטער אויסריקען, אום דיא פאלקס-מאססען אויסאיינאנדער צו יאגען.

אום אינדעם דיא בעדייטונג דעם: בלוטיגען קאמפפעס פאן קלויזענבורג גענוי צו קעננען, האלטען וויר עס פיר אנגעמעססען, היערויפבעציגליך נאך פאלגענדע איינצעלהייטען נאכצוטראגען: „אלס דיא וואגען ביים ראטה-הויזע אום דיא עקע באגען, פלאגען שווערע שטיינע דען וואגען ענטגעגען. דער איינע טראף דען אוניווערזיטעטס-פראפעססאר דר' האללער אינס געזיכט, פערלעטצטע איהם דיא נאזע אונד שליטצטע איהם דיא ליפפען אויף. אויך העררן שיגמאנד טראפען מעהרערע שטיינע; העררן באקראש ווארדע דער קאפף איינגעשלאגען, דאך פערלאר לעטצטערער ניכט דיא גייסטעס-געגענווארט, ער שלוג דאס וואגענ-דאך אויף אונד רעטטעטע זא דאס לעבען דער אים וואגען זיטצענדען, דא דיא ארגאניזירטען וועגלאגערער זיך פארנעהמליך געגען דיעזען וואגען, אין וועלכעם אויך דער קאנדידאט, אלעקסאנדער ה ע ג ע ד י ש, זאס, וועגדעטען אונד דיעזען מיט איהרען שטיינ-ווירפען פערמליך באמבארדירטען. דיא איבריגען וואגען זעטצטען דיא פאהרט, לענגס דער גאנצען גאססע מיט שטיינען בעווארפען, פארט. ראהע, קרעפטיגע בערעשע, גאססענ-יונגען מיט צווייא, דרייא קילאגראמם שווערען קיזעל-שטיינען אונד שארפען גראניט-ווירפעלן בעשטירמטען אוים נעכסטער נעהע דיא פאהרענדען, וואס צור פאלגע האטטע, דאס אין דער מעכטיגען וואגענ-רייהע קוים איין איינציגער אונפערוואונדעט בליעב. עס איזט פארמליך אלס איין וואונדער אנצוזעהען, דאס פאן דען שארפען גראניט-שטיינען ניעמאנד געטאדטעט ווארדע. דער אוניווערזיטעטס-פראפעססאר דר' היינריך פינאלי ערהיעלט אים געזיכט איינע טיעפע וואונדע, דר' געזא פארקאש ווארדע אם אויגע געפעהרליך פערלעטצט, דאמיניק ביאשיני ליעגט מיט איינער פוס-וואונדע צו בעטטע, דעם אוניווערזיטעטס-הארער פראנץ אלמאי ווארדע דאס אהר געשפאלטען; דער אוניווערזיטעטס-הארער פעטער טאמאשי ווארדע אהנמעכטיג אין פאלגע איינעס געגען זיינע ברוסט געריכטעטען שטיינ-וואורפעס; דעם דר' וויקטאר יענעי דראנג איין שטיק גלאז אין דען נאקען, בעלא שטאגער בלוטעטע פאן איינער וואונדע אים געזיכט, דעם געשעפטס-לייטער יאזעף בערעני ווארדע דיא נאזע איינגעשלאגען, דעם קויפמאנן מארטין שטיין ווארדע דיא ק י נ נ ל א ד ע צערשמעטטערט, דעם מאלער שטעפאן שארדי ווארדע אבערהאלב דער שלעפע דער שעדעל איינגעשלאגען; דער שוי-שפיעלער האטוואני פערלאר אין פאלגע איינעס שטיינ-וואורפעס דאס בעוואוסטזיין; דעם אוניווערזיטעטס-הארער אלעקסאנדער פאפפ ווארדע דער עללבאגען צערשמעטטערט; פראפעססאר אינדאלי קעהרטע מיט „בלוטענדעם געזיכטע" היים, בעלא גאיזאגא ווארדע אן דער שלעפע שווער פערלעטצט; אלעקסיאום פילקער ווארדע אם עללבאגען פערוואונדעט, דער אוניווערזיטעטס-הארער אלבערט דעאק פיעל אין אהנמאכט. בלוט-איבערשטראמט קעהרטען אויך דער אדוואקאט אקאנץ אונד אלבערט שלויך היים. פיערצעהן אנדערע ערליטטען קוועטשונגען, קארל סאס יוניאר ווארדע אם פוסע אונד ריקען, איזראעל קעלטע אם קאפף, לודוויג פרעם אם פוסע, דער רעדאקטער דעם „קאלאשווארי קאזלאני" אם ארמע אונד פוסע, איין מיטארבייטער דעסזעלבען בלאטטעס אם ארמע פערוואונדעט. — אויסער דיעזען ווארדען נאך פיעלע פערוואונדעט, אויך איינע דאמע ווארדע אין איהרעם וואגען מיט שטיינען בעווארפען. דיא פענסטער זעממטליכער געשלאססענען וואגען ווארדען צערטרוממערט, פיעלע וואגען ווארדען צערבראכען, מעהרערע פפערדע ווארדען פערוואונדעט. בייא דעם פורכטבארען אנבליק דעם שטיינ-האגעלס ווארדען מעהרערע דאמען אהנמעכטיג, פיעלע פליכטעטען אין דיא הייזער, אדער דורך דיא גארטען אינס וויינ-געבירגע. דיא וועג-לאגערער שיענען זעהר גוט ארגאניזירט, עס וואר אויך דאפיר געזארגט, דאמיט דער אנשטורם אויף דער גאנצען ליניע אנהאלטע. אן איניגען פונקטען ווארדע גערופען: „דא קאממט ער!", אלס זיך דער וואגען דעם אויס-

דיא לאָקאָמאָטיווע, איין באגאש-וואגען אונד דרייא פערזאָנען-וואגען צווייטער קלאססע שטירצטען איבער דען דאמם הינאב. דער דירעקטאָר איינער מאָסקויער פֿאבריק, נאמענס ד ו ט ע ל, בליעב אויף דער שטעללע טאָדט; איין העררר אונד איינע דאמע ווארדען שווער פֿערוואונדעט. פֿאָם צוגס-פערזאָנאלע ווארדען פֿינף פערזאָנען שווער פֿערלעטצט. —

* (ש ע ד ל י כ ע פ ר אָ ס ט ע.) אוים פֿערשיעדענען געגענדען דעס לאנדעס טראַפֿען טעלעגראַפֿישע בעריכטע איין, דאס פֿאָרגעסטערן נאכטס פֿראָסטע איינגעטרעטען, דיא נאמענטליך דיא ערדאָפּפֿעל זעהר עמפפֿינדליך בעשעדיגטען.

* (אן איינעם צאהנגעביססע ערשטיכט.) אם 26. דיעזעס, אבענדס 8 אוהר, פראָמענירטע אין דער הויפטשטאדט, אין דער זאָגענאננטען קראָנפרינץ-גאססע, איינע עלעגאנט געקליידעטע דאמע. — פֿאָר דעם קאַפֿפֿע ש אָ י א שטרויכעלטע דיא דאמע פלאָטצליך, זיא וואר נעמליך אויף פֿאָמעראנצען-שאלען געטרעטען. צווייא העררען, וועלכע דעס וועגעס גינגען, איילטען דער דאמע צו הילפֿע, דאָך קאָננטען זיא עס ניכט פֿערהינדערן, דאס דיא דאמע אים נעכסטען אויגענבליק צו באָדען שטירצטע. מאן האָב דיא אונבעקאננטע אויף, דערען געזיכט זיך צו „ענטפֿערבען" בעגאנן. דער פראַקטישע ארצט דר' ל אָ ר י, וועלכער צופֿעלליג דעס וועגעס קאם, איילטע אויף דיא דאמע צו, דיא מיט איינעם מאל צו ר אָ כ ע ל ן אנפֿינג, אונד וועניגע סעקונדען שפעטער אין דען ארמען דער אומשטעהענדען איהרען גייסט אויפֿגאב. — דר' לאָרי אָפֿפֿנעטע דען מונד דער טאָדטען אונד בעמערקטע איינצעלנע שטיקע איינעס „קינסטליכען צאהנ-געביססעס" אוים דעם שלונדע הערפֿאָרראגען. דער ארצט ענטפֿערנטע וואָהל איניגע טהיילע דעס צאהנ-געביססעס, דער גראָסטע טהייל האטטע זיך אבער אין פֿאָלגע דעם פֿאללעס לאָזגעלאָזט אונד וואר אין דער ל ו פֿ ט ר אָ ה ר ע הינאבגערוטשט, וואס דען „ערשטיקונגסטאָד" דער בעדויערנסווערטהען פֿרויא צור פֿאָלגע האטטע. איניגע פערזאָנען מאכטען פֿאָן דעם ערשיטטערנדען פֿאָרפֿאללע בייא דער פאָליצייא דיא אנצייגע, וואָרויף דער לייכנאם דער פֿרויא מיטטעלסט איינער טראגבאהרע אין דיא לייכענקאממער דעס ראָכוסשפיטאלס טראנספּאָרטירט ווארדע. — וועניגע מינוטען שפעטער שפיעלטע זיך אויף דער קערעפּעשער שטראסע איין ערגרייפֿענדער אויפֿטריטט אב. דער אמטסדיענער דער עסקאָמפּטע-באנק יאָהאנן ראדא האטטע נעמליך פֿאָן איינעם בעקאננטען ערפֿאהרען, דאס זיינער גאטטין אין דער קראָנפרינץ-גאססע אירגענד איין אונפֿאלל בעגעגנעט זייא. ער איילטע זאָפֿאָרט צור שטעללע אונד ערפֿוהר, דאס מאן זיינע גאטטין זאָעבען אין דיא לייכענ-קאממער איבערטראגען האבע. דער מאנן ליעף לויט יאממערנד אונד שרייענד דען טרעגערן נאך, בראכטע דיעזעלבען צום שטעהען אונד ליעס זיך דיא טאָדטע אים טראגקאָרבע צייגען. מיט איינעם לויטען אויפֿשרייא שטירצטע ר א ד א בעזיננונגסלאָז צו באָדען. דער אונגליקליכע האטטע אין דער טאָדטען זיין געליעבטעס וויב ערקאננט! — וועהרענד זיך מעהרערע פערזאָנען אום דען בעוואוסטלאָזען בעמיהטען, ווארדע דער לייכנאם דער פֿרויא אין דאס ראָכוסשפיטאל בעפֿאָרדערט, וואָהין באלד דאראויף אויך דער ווידער צום בעוואוסטזיין געלאנגטע ר א ד א פֿאָלגטע. — נור מיט מיהע קאָננטע מאן דען אונגליקליכען בעוועגען, דיא לייכענ-קאממער צו פֿערלאססען, וואָרויף דערזעלבע, פֿאָן מעהרערען פערזאָנען געלייטעט, נאכהויזע וואנקטע. —

דיא יודען אין עסטערייך-אונגארן.

(פֿאָרטזעטצונג.)

אויך אין אונגארן נאהמען דיא פֿערהעלטניססע דער יודען צו ענדע דעם 15-טען יאהרהונדערטס איינע אימּמער טרויריגערע געשטאלט אן. זאָ ווארדען אים יאהרע 1494 אין טירנוי פֿיעלע יודען געטאָדטעט אין פֿאָלגע דער אימּמער אונד אימּמער ווידער אויפֿטויכענדען בעשולדיגונג בעטרעפֿפֿס דעס געבויכס פֿאָן כריסטענ-בלוט פֿיר דאס „פסח-פֿעסט". אין גלייכער וויזע פֿאנד אים יאהרע 1529 אין באָזינג איינע גראַסליכע יודענ-פֿערפֿאָלגונג שטאטט אונד צוואר עבענפֿאללס וועגען דיעזער עקעלהאַפֿטען בלוט-בעשולדיגונג. איבער דיעזען פֿאלל אין באָזינג בעפֿינדען זיך אויך געגענווערטיג נאָך דיא דיעספֿעלליגען אקטענשטיקע אים ארכיווע דעס רייכס-פֿינאנצ-מיניסטעריאומס אין וויען, אין וועלכען דער בעדויערליכע פֿאָרפֿאלל אין פֿאָלגענדער וויזע געשילדערט ווירד:

גראַף וו אָ ל ף צו ב אָ ז י נ ג וואר דעם יודען עסטליין א ו י ש דאזעלבסט געלד שולדיג אונד אויסערדעם נאָך מעהרערען יודען צו מ א ר כ ע ג אין ניעדער-עסטערייך. ער וואָללטע זיך דיעזער שולד ענטלעדיגען, אינדעם ער זיינע גלייביגער אוים דעם וועגע ריימטע. דער פֿאָרוואנד, דען יודען איין לייד צוצופֿיגען, וואר באלד געפֿונדען. גראַף וו אָ ל ף פֿעראנלאסטע נעמליך איין אלטעס, האלב-בלאָדעס וויב, זיך מיט איינעם ניכט איהר געהאָריגען קינדע אוים באָזינג צו ענטפֿערנען. נאכדעם דיעס געשעהען וואר אונד דאס קינד פֿאָן דען עלטערן געזוכט ווארדע, ערהאָב גראַף וו אָ ל ף דיא קלאגע געגען דיא י ו ד ע ן! מאן דראנג נון אין איהרע הייזער אונד בעגאנן צו רויבען אונד צו פלינדערן. — עסטליין א ו י ש ווארדע אין געוואהרזאם געבראכט אונד געפֿאָלטערט, אום איהם דאס געשטענדניס אבצופרעססען. ער זאגטע אוים, וואס מאן ווינשטע אונד וואָללטע, אונטער אנדערעם אויך, דאס דיא יודען אין מארכעג זיינע מיטשולדיגען זייען. היעראויף ערליטטען אללע יודען, וועלכע ניכט דורך פֿלוכט איהר לעבען גערעטטעט האטטען, דען פֿ י ע ר-ט אָ ד.

נון וואָללטע גראַף וואָלף זיין ווערק אין מארכעג פֿאָרטזעטצען. דא וואנדטען זיך אבער דיא יודען אין וויען אם 12-טען יענגער 1529 אן דען קאיזער פֿערדינאנד מיט דער ביטטע, דיא זאכע אונטערזוכען צו לאססען. אין דער טהאט בעפֿאהל דער קאיזער פֿאָן ל י נ ץ אוים, וואָ ער זיך דאמאלס בעפֿאנד, אם 21-טען יוני 1529, דיא אנגעקלאגטען יודען אוים מארכעג דעם אָבערסטען פֿעלדהויפטמאנן ניקלאס גראַפֿען ס א ל ם אויסצוליעפֿערן, דאמיט דיעזער דען פראָצעס פֿיהרע אונד דאס אורטהייל פֿאָללע.

וועהרענד דער פראָצעס געפֿיהרט ווארדע, פֿאנדען אין געשעפֿטס-אנגעלעגענהייטען הערומציהענדע יודען אוים וויען דאס וויב זאממט דעם ק נ א ב ע ן, דער אנגעבליך ע ר מ אָ ר ד ע ט ווארדע, וואָמיט אויך זעלבסטפֿערשטענדליך דער פראָצעס איין ענדע האטטע! — דאס געשיק, דאס דען גראַפֿען וואָלף פֿיר דאס גראָסע פֿערברעכען, געגען דיא יודען איינע פֿאלשע בעשולדיגונג אנגעשטיפֿטעט אונד זיא דעם פֿייער-טאָדע איבערליעפֿערט צו האבען — ענדליך געטראָפֿפֿען, דאפֿאָן איזט אין דען בעטרעפֿפֿענדען אקטענשטיקען ניכטס ענטהאלטען. וואהרשיינליך איזט דיעזעם גראַפֿליכען מאססענ-מאָרדער ניכטס געשעהען, דא ער דאָך נור י ו ד ע ן אויף דען שייטערהויפֿען שלעפּפֿען ליעס!

אים גאנצען אונד גראָסען יעדאָך בעגאננען זיך אים 16-טען יאהרהונדערטע דיא פֿערהעלטניססע דער יודען דענן דאָך מענשליכער צו געשטאלטען. מינדעסטענס ווארדען דיא מענשענ-אבשלאכטונגען זעלטענער. פֿרייליך אן אויסווייזונגס-בעפֿעהלען מאנגעלטע עס אויך יעטצט ניכט, דיא טהיילוויזע ווירקליך צור אויספֿיהרונג געלאנגטען, צום טהייל יעדאָך נור דען צוועק האטטען, פֿאָן דען יודען געלד צו ערפרעססען, דא דיעזע נאטירליך קיין אָפֿפֿער שייעטען, אום איינען זאָלכען אויסווייזונגס-בעפֿעהל ריקגענגיג צו מאכען.

נאמענטליך אין באָהמען געשטאלטעטען זיך דיא צושטענדע אים אנפֿאנגע דעס 16-טען יאהרהונדערטס פֿיר דיא יודען ציעמליך גינסטיג. אים יאהרע 1510 פֿאסטען נעמליך דיא שטענדע דען בעשלוס, דאס דיא יודען אין באָהמען צו דולדען זייען אונד ניכט מעהר אויסגעוויעזען ווערדען דירפֿען; קאָניג וולאדיסלאוו בעשטעטיגטע דיעזען בעשלוס מיט פֿאָללער בערייטוויללינקייט. אים יאהרע 1539 בליעז ווידער איין אונגינסטיגער ווינד. עס ווארדע נעמליך בעפֿאָהלען, דיא יודען צו „שווערען ארבייטען" צו פֿערווענדען, אום דיא צאהל דער יודען היעדורך צו פֿערמינדערן. דיעזעס ציעל געלאנג יעדאָך דען שטענדען אין באָהמען עבענזאָ וועניג, אלס איהרעם מעהרטויזענד-יעהריגען פֿאָרגענגער אויף דעם טהראָנע עגיפּטענס! אויך „פרעה" וואָללטע בעקאננטליך דיא צאהל דער יודען דורך שווערע ארבייטען אונד קוואַלערייען פֿערמינדערן; אללליין דא הייסט עס יא אין דער „תורה": יע מעהר מאן דיא יודען פּייניגטע אונד קוועלטע, דעסטאָ שנעללער פֿערמעהרטע זיך איהרע אנצאהל! (וכאשר יענו אותו, כן ירבה וכן יפרוץ!)

(פֿאָרטזעטצונג פֿאָלגט.)

☞ דעם „חג השבועות" וועגען ערשיינט דיא נעכסטע נוממער ערסט מאָנטאג!

בריעפֿע דער רעדאקציאָן.

העררן א' ר' אין צ': וויר דאנקען הערצליכסט פֿיר איהרע גליקוינשע; איהרע אנפֿראגע איזט זאָ דעליקאטער נאטור, דאס וויר דיעזעלבע אין איינעם פריוואט-שרייבען בעאנטוואָרטען ווערדען. — ר' ע' אין ז' (בוקאָווינא): דאס פֿראגליכע בוך איזט ניכט געדרוקט וואָרדען. — העררן מ' פ' אין ק'-ב': דאס „יידישע פֿאמיליענבוך" מיט העבראעאישען טיפּען צו דרוקען, וועהרע אללערדינגס פראקטיש; דאָך זינד וויר אויגענבליקליך צו זעהר בעשעפֿטיגט, אלס דאס וויר אונס דיעזער מיהע אונטערציעהען קאָננטען. — העררן ב' מ' ש' אין ע' (בוקאָווינא): איהר 1860-ער לאָז ס' 14304 נ' 11 איזט מיט 580 גולד', 1364-ער ס' 62 נ' 14 מיט 170 גולד', ס' 720 נ' 17 מיט 180 גולד' געצאָגען; אללע אנדערען נאָך ניכט געצאָגען. — העררן אי' וו' אין א' ד': איהר ווינדישגראַץ-לאָז נ' 4965 איזט מיט 36 גולד' קאָנווענציאָנס-מינצע געצאָגען. — העררן אי' ג' אין פ': איהרע ביידען לאָזע זינד ניכט געצאָגען. — העררן ז' ז' אין פ' (בוקאָווינא): פֿאָן איהרען פֿיער לאָזען קיינעס געצאָגען. — העררן ע' ש' אין קל': איהר טירקענ-לאָז ניכט געצאָגען; דיא קופּאָנס פֿאָן נוממער 12 אנגעפֿאנגען ווערדען ניכט איינגעלאָזט. איין לאָז אָהנע דיעזע קופּאָנס איזט אונפֿערקייפֿליך. — אן מעהרערע העררען אבאָנענטען אין מעהרען, באָהמען, גאליציען, בוקאָווינא אי' ד' וו': אין דער עסטערייכישען רייכסהעלפֿטע בעשטעהט נאָך דער זאָגענאננטע „צייטונגס-שטעמפעל", אין דער אונגארישען רייכסהעלפֿטע אבער ניכט. דאהער ווירד פֿאָן יעדעם אין אונגארן ערשיינענדען בלאטטע אין דער עסטערייכישען רייכסהעלפֿטע פֿיר דען דאָרטיגען שטאאטס-שאטץ 1 קר' אלס „צייטונגס-שטעמפעל" איינגעהאָבען. ווענן וויר אלזאָ אונזערע צייטונג נאָך עסטערייך מיט איינער צוויי-קרייצער פּאָסט-מארקע פֿערזעהען ווירדען, דא ווירדע דאס נאָך ניכט העלפֿען, דא היעפֿאָן נור דיא אונגארישע שטאאטס-קאססא איינען נוטצען העטטע, וועהרענד דיא עסטערייכישע שטאאטס-קאססא היעבייא נעבען פֿ י ר ז י ך פֿאָן יעדעם בלאטטע 1 קר' נוטצען איינהעבען ווילל. — העררן מ' וו' אין מ': וויר האבען דיא אדרעס-שלייפֿע זאָ געדרוקט, וויא דער נאמע אויף דער אנווייזונג אנגעגעבען וואר. יעטצט ווירדע איינע אָנדערונג איינע שטאָרונג אין דער עקספּעדיציאָן פֿעראורזאכען. ווארטען וויר אלזאָ ביז צור ערנייערונג דער עקספּעדיציאָן!

☞ נייא איינטרעטענדע אבאָננענטען ערהאלטען דיא ביזהער ערשיענענען נוממערן מיט דעם אנפֿאנגע דעס „פֿאָלליעטאָנס" אונענטגעלטליך נאכגעליעפֿערט.

דא דיא קורזע צייט מאָנטאג קיינע וועזענטליכען פֿערענדערונגען ערליטטען, ליעסען וויר היעטע דיא „קורז-טאבעללע" וועג, אום דען געשעטצטען אבאָננענטען מעהר לעזעשטאָפֿף ביעטען צו קאָננען.

געשעפֿטסבעריכט.

פ ר ע ס ב ו ר ג ע ר ש ל א כ ט-פֿ י ה-מ א ר ק ט. דער אויפֿטריעב צום פרעסבורגער שלאכט-פֿיה-מארקטע אם 26. ד. מ. בעטרוג 2295 שטיק. דאפֿאָן ווארען 1342 אונגארישע, 357 דייטשע, 596 גאליציישע. דיא פרייזע ווארען: אונגארישע פרימא-וואארע 63,50—56 גולד', דייטשע פרימא-וואארע 61.50—62,50 גולד' פּאָלנישע וואארע 62.50—59 גולד. אללעס פער 100 קילאָ.

ו י ע נ ע ר ש ל א כ ט-פֿ י ע ה מ א ר ק ט. דער אויפֿטריעב אויף דעם וויענער שלאכט-פֿיהמארקטע אם 26-טען ד. מ. בעטרוג 1808 שטיק. דאפֿאָן ווארען: 629 אונגארישע, 629 פּאָלנישע אונד 965 דייטשע. דיא פרייזע שטעללטען זיך פער 100 קילאָגראמם: אונגארישע מאסטאָכסען 63—51 גולד., — האָכפרימא ———.- גולד. פּאָלנישע — 61,50—57 גולד. אונד דייטשע 64.—54 גולד.

פֿיר דיא רעדאקציאָן פֿעראנטוואָרטליך: מ' עהרענטהייל.

Budapest, 1884. Eigenthum und Druck v. MORITZ BURIAN.

Für die Redaction verantwortlich: M. EHRENTHEIL.

עדלען קראָנפּרינצען אין איהר שמוטציגעס, עקעלהאפטעס טרייבען הינייןצוצערען. זאָ ווירד אויס סאבאד-סאללאש (פעסטער קאָמיטאט) פאָלגענדעס בעריכטעט: „אם פפינגסט-מאָנטאג קאם דער אנטי-סעמיט געזא ר א ץ היערהער, דער שאָן ביים אויסשטייגען אויס דער באהן איינע בראנד-רעדע געגען דיא יודען היעלט. עטווא 300 ביז 400 מענשען, קינדער אונד ווייבער מיטגערעכנעט, שריען איהם לויטע עליען-רופע צו. דיעזער זויבערע קאנדידאט בעשימפפטע אויך דען געפייערטען ק אָ ש ו ט ה, וויל דיעזער פיר דען געדאנקען דער רעכטס-גלייכהייט קעמפפט! ראץ שלאָס זיינע רעדע מיט דען וואָרטען: „איך ווערדע דאס פאטערלאנד פאָן דען יודען רעטטען!“ — אין דער שטאדט זעלבסט ליעס מאן דען ר א ץ ניכט שפרעכען, וויל דער אויסברוך איינעס יודען-קראוואללס אין פאָלגע זיינער העטצערייען צו בעפירכטען וואר. איין פערשמיטצטער קאָרטעש דיעזעס ר א ץ, נאמענס פעטער טאָטה, שפרענגטע אויס, דאס דער קראָנפרינץ געלד הערגעגעבען העטטע, אום דיא אנטי-סעמיטישען קאנדידאטען ביי דען וואהלען דורכצוזעטצען. איבערדיעס וואורדע אונטער דאס געזינדעל איין בוך פערטהיילט, אין וועלכעם מיט דער אונטערשריפט דעס קראָנפרינצען רודאָלף פאָלגענדע וואָרטע צו לעזען זינד: „דער י ו ד ע טרייבט דיא פאָלקער דער ערדע אן דען ראנד דעס פערדערבענס, דאמיט ער זיא דאנן אלס ש ק ל א ו ע ן בעהאנדעלן קאנן!“ — (עס פראגט זיך נון, אָב דענן דיא בעהאָרדע איינע זאָלכע פרעכהייט אונגעשטראפט דולדען דארף. עס האנדעלט זיך היעביי יא ניכט בלאָס אום דיא בעדראָהטען יודען אלליין, זאָנדערן אום דען גוטען נאמען אונזערעס עדלען קראָנפרינצען, דער פאָן דען אנטי-סעמיטען אין זאָלך פרעכער וייזע בעזודעלט ווירד!)

* (דיא וואהל-אויסזיכטען) זינד פיר דיא רעגיערונגס-פארטייא האָכסט גינסטיג. עס אונטערליעגט מעהר קיינעם צווייפעל, דאס דיא ביזהעריגע רעגיערונגס-פריינדליכע רייכסטאגס-מאיאָריטעט אנלעסליך דער בעפאָרשטעהענדען וואהלען נאָך איינען בעדייטענדען צו-וואכס ערהאלטען ווירד. דא פיר דען 13-טען דיעזעס (נעכסטען פרייטאג) זעהר צאהלרייכע וואהלען אנבעריימט זינד, זאָ דירפטע שאָן דער ערסטע וואהלטאג פיר דיא רעגיערונגס-פארטייא איין וואהרהאפטער טריאומפ-טאג זיין. — וויר ווינשען דער טיסא-רעגיערונג דיעזען זיעג אויס פאָללעם הערצען; נור אים זיעבענטען בעצירקע דער הויפטשטאדט (עליזאבעטה-שטאדט) מאָכטען וויר פיר דען זיעג דעם געגען-קאנדידאטען זיין, אונד צוואר אויס דעם גרונדע, וויל דיעזער געגען-קאנדידאט קיין אנדערער איזט, אלס דער פערדיענסטפאָללע קארל אָ ט וואָ ש! איבריגענס שיינט דעססען וואהל ציעמליך געזיכערט. דיא יודען דער הויפטשטאדט, אָבגלייך אים אללגעמיינען רעגיערונגס-פריינדליך, האבען איהר מאָגליכסטעס געטהאן, אום העררן אָטוואָש צום זיעגע צו פערהעלפען! — אונזערע פרייטאג-נוממער ווירד איבער דאס ערגעבניס דער הויפטשטעדטישען וואהלען האָפפענטליך שאָן איניגעס ברינגען קאָננען!

* (י ו ד ע נ - פ ר י י נ ד ל י כ ע ס א י ן ק ר א ק ו י.) דאס אללגעמיינע שטאטוט דער אקער-בוי-פעראיינע אין גאליציען ענטהאלט אונטער אנדערם אויך דיא בעשטיממונג, דאס נור כ ר י ס ט ע ן מיטגליעדער דיעזער פעראיינע זיין קאָננען. דורך דיעזע געהעססיגע בעשטיממונג ערשיינען נון דיא יודען פאָן דער מיטגליעדשאפט איינעס אקער-בוי-פעראיינעס אין גאנץ גאליציען אויסגעשלאָססען. — איינע קאָממיססיאָן נון, דיא פאָר קורצעם פאָם קראקויער בעצירקס-פעראיינע צור רעוויזיאָן דעס ערוועהנטען אללגעמיינען שטאטוטס איינגעזעטצט וואורדע, בעאנטראגטע אונטער צושטיממונג דעס גאנצען פעראיינעס דיא וועגלאססונג דער ערוועהנטען געהעססיגען בעשטיממונג, וועלכע דיא יודען פאָן דער מיטגליעדשאפט אן דען אקער-בוי-פעראיינען אויסשליעסט! דער רעפערענט, גראף דר׳ איזידאָר ד צ י ע ד ו ס צ י ק י, ריכטעטע אין דיעזער אנגעלעגענהייט איין „אָפפענעס שרייבען“ אן דיא צענטראל-פערוואלטונג אין לעמבערג, אין וועלכעם עס אונטער אנדערם הייסט: „דורך דיא בעשטיממונג, דאס נור מעננער כ ר י ס ט ל י כ ע ר רעליגיאָן מיטגליעדער דער אקער-בוי-פעראיינע ווערדען קאָננען, ווירד דיא לעהרע דעס כריסטענטהומס, וועלכע אויף „אללגעמיינער מענשען-ליעבע“ בערוהט, ארג פערלעטצט. דיא גרינדער דיעזער פעראיינע פירכטעטען פיעללייכט דען צאָרן דער קאטהאָלישען גייסטליכקייט, וועסהאלב זיא דיא יודען אויסשלאָססען! אלליין עס איזט געוויס, דאס יענער בישאָף אָדער גייסטליכער, וועלכער איינע דערארטיגע אויסשליעסונג טאדעללאָזער יודען אויס דען אקער-בוי-פעראיינען אנשטרעבט, עבען היעדורך א ו י פ ג ע ה אָ ר ט האט, איין פערטרעטער דער וואהרען לעהרע דעס כריסטליכען גלויבענס צו זיין! — וויר היער אין קראקוי האבען דיעזען פעהלער ווידער גוט געמאכט! וויר האבען יענע געהעססיגע בעשטיממונג, וועלכע דען אויסשלוס דער יודען פאָרדערט, איינפאך אויס אונזערעם שטאטוט געשטריכען! — אבער איהר האנדעלט ניכט בלאָס אונכריסטליך, זאָנדערן אויך אונפאָליטיש. דורך איינע זאָלכע אויסשליעסונג צווינגט איהר יא אונזערע יידישען מיטבירגער, אין איינער אבזאָנדערונג אונד אבגעשלאָססענהייט צו לעבען, דיא פיר גאליציען נור אונהיילפאָלל ווערדען קאנן! האָרען וויר דאָך ענדליך איינמאל אויף, אונס וועגען פערשיעדענהייט דער רעליגיאָן אָדער דער אבשטאממונג געגענזייטיג אויסצושליעסען, דא וויר יא דורך איינע זאָלכע צערשפליטטערונג נור דאס געליעבטע פ א ט ע ר ל א נ ד שוואָכען! שאָן אים 16-טען יאהרהונדערט וואורדע אין פאָלען דיא רעליגיאָנס-פרייהייט אלס גרונדלאגע דער געזעללשאפט אנערקאננט אונד פערקינדעט! אונד נון וויל מאן אים 19-טען יאהרהונדערט ביי אונס רעכטשאפפענע בירגער בלאָס דעסהאלב פאָן דער מיטווירקונג אין דען אקער-בוי-פעראיינען אויסשליעסען, וויל זיא צופעליג י ו ד ע ן זינד! וואהרליך! דאס איבערשטייגט מיין פערשטעהענדניס! דא מוס מאן זיך דאָך איבערהויפט שעמען, פ אָ ל ע צו זיין!“ . . . זאָ וויט דאס אָפפענע שרייבען דעס עדלען, פרייזינניגען גראפען אן דיא צענטראל-פערוואלטונג אין לעמבערג. דיעזע יעדאָך, צום גראָסען טהיילע אויס אנטי-סעמיטען בעשטעהענד, פערווארף דען פרייהייטליכען בעשלוס דעס קראקויער אקער-בוי-פעראיינעס אונד בעצייכנעטע דען גראפען גלייכזאם אלס האָכפערעטהער, וויל ער, דען יודען צו ליעבע, דיא ענגהערציגקייט דער הערען פאָלען טאדלע! עס ווערע אללערדינגס אם צוועקמעסיגסטען, ווענן זיך דער קראקויער פעראיין פאָן דער אנטי-סעמיטישען צענטראל-פערוואלטונג אין לעמבערג לאָזרייסט. יעדע פעראייניגונג מיט זאָלכעם געזינדעל איזט יא צוגלייך שעדליך אונד שמאכפאָלל!

* (א י ב ע ר ד ע ן ז א א ט ע נ - ש ט א נ ד) לויטען דיא נאכריכטען אין דען לעטצטען טאגען ציעמליך גינסטיג, דא עס אין פיעלען געגענדען גערעגנעט האט, ווענן גלייך אין ניכט גענינענדעם מאסע. דיא פראָסטע אין דען לעטצטען טאגען דעס מאי האבען נור היע אונד דא דיא ערד-אָפּפעל אונד באָהנען בעשעדיגט.

דיא יודען אין עסטערייך-אונגארן.

(פאָרטזעטצונג.)

איגענטהימליך געשטאלטעטע זיך דאס פערהעלטניס דער יודען אונטער קאיזער פערדינאנד I. — דאמאלס געהאָרטע שאָן אונגארן צו עסטערייך. דאָך דא דיא געזעטצגעבונג אין דען איינצעלנען קראָנלענדערן אונד פראָווינצען איינע פערשיעדענע וואר, זאָ ענטשטאנדען אויך אין בעצוג אויף דיא י ו ד ע ן גאנץ פערשיעדענע בעשטיממונגען. זאָ קאם עס, דאס וועהרענד דיא יודען אויס איניגען קראָנלענדערן אונד פראָווינצען פערטריעבען וואורדען, זיא אין דען אנדערען קראָנלענדערן אונד פראָווינצען ווילליגע אויפנאהמע פאנדען. אים גאנצען גענאָמ-

---

וואר ניכט ערפאָלגלאָז, דא דיא מייסטען מיטגליעדער דיעזער סעקטע, דעם וויגען קאממפפעס מידע, ענדליך צום קאטהאָליציסמוס איבערגינגען אונד מיט דער צייט זאָגאר אייפריגע גלייביגע וואורדען, דיא איהרע פריהערען סאבבאטהיאנישען גלויבענס-גענאָססען מיט פאנאטישער וואוטה פערפאָלגטען אונד ביי דער בעהאָרדע אנצייגטען.“

„זאָ קאם עס, דאס עטווא 15 יאהרע שפעטער אויך ר׳ שמואל אנגעצייגט וואורדע, דאס ער אייגענטליך פאָן דען סאבבאטהיאנערן אבשטאממע. ער האטטע בערייטס צוויא זאָהנע אונד איינע טאָכטער. אום ניכט איינגעקערקערט צו ווערדען, פליכטעטע ער אין אללער איילע זאממט פרויא, דעם יינגערען זאָהנע אונד דער טאָכטער נאָך דער מאָלדוי, אונד ענטקאם פאָן דאָרט גליקליך נאָך דער טירקייא. דאָך דען אָלטערען זאָהן קאָננטע ער ניכט מיטנעהמען, דא ער פאָם הויזע אבוועזענד וואר. ער בעפאנד זיך נעמליך אין איינער „ישיבה“ אין איינעם גאליצישען גרענצ-שטעדטכען. דיעזער וואורדע פאָן דער שפיאָנירענדען פאָליצייא ענטדעקט, ערגריפפען אונד אין וויען אין איין קלאָסטער געשטעקט. . . .“

„דיעזער אָלטערע זאָהן דעס ר׳ שמואל בין — א י ך! איך וואורדע נאטירליך אים קלאָסטער אין שטרענג קאטהאָלישעם זיננע ערצאָגען; מאן ליעס מיך טהעאָלאָגיע שטודירען אונד איך וואורדע קלאָסטער-גייסטליכער. מיינע פעהיגקייטען וואורדען זעהר געשעטצט, דא איך, איינסט איין טיכטיגער תלמודיסט, איינען „אָפפענען קאָפף“ האטטע. זאָ קאם עס, דאס איך ענדליך נאָך זיעבענבירגען פערזעטצט וואורדע, וואָ איך איינע לאנגע רייהע פאָן יאהרען קלאָסטער-פריאָר וואר. פערמאָגע מיינער גייסטיגען פעהיגקייטען העטטע איך אין דער קאטהאָלישען קירכע איינען זעהר האָהען ראנג ערקלימען קאָננען. דאָך האטטע מאן צו מיינער רעכטגלייביגקייט ניכט דאס געהאָריגע פערטרויען. איך וואורדע נעמליך נאָך זיעבענבירגען ענטזענדעט מיט דעם אויפטראגע, דורך מיינע גייסטעס-איבערלעגענהייט דיא אוניטאריער פיר דען קאטהאָלישען גלויבען צו בעקעהרען. דאָך טהאט איך נאָך דיעזער ריכטונג ריין ניכטס. מיר לאג פיעלמעהר מיין יודענטהום אם הערצען, דאס מיר אום זאָ טהייערער ווארד, אלס איך טאגטעגליך פערמאָגע מיינער שטעללונג דען „קאטהאָליציסמוס“ הייכעלן מוססטע.“

„דא מיין פאטער מיטטלערווייליע געשטאָרבען וואר, ליעס איך מיינען יינגערען ברודער אונד מיינע שוועסטער נאָך זיעבענבירגען קאָממען, נאמענטליך דא אינצווישען דיא פערפאָלגונגען געגען דיא סאבבאטהיאנער אן קראפט בעדייטענד פערלאָרען האטטען. איך דאכטע מיר, דיעזע וואָרען יא נור קינדער ביי איהרער פלוכט נאָך דער טירקייא, אונד דירפטען מיטהין ניכט ווידער ערקאננט ווערדען. איבריגענס פיהלטע איך מיך אין מיינער שטעללונג מעכטיג נענוג, אום איהנען אויך אים פאללע איינעס פערראטהעס אָדער איינער צופעלליגען ענטדעקונג אויסרייכענדען שוטץ צו ביעטען. מיינעם ברודער פערשאפפטע איך איינע עקסיסטענץ. מיינע שוועסטער פערהייראטהעטע איך אן איינען וואקערן יידישען קויפמאנן. — זיא בליעבען ביידע אונענטדעקט. —

מיין ברודער וואר דער בראננטוויין-פעכטער וויינבערגער; מיינע שוועסטער וואר דיא גענעראלס-וויטווע קעמפעלען. דאס זיא נאָך דעם טאָדע איהרעס ערסטען מאננעס מיט קעמפעלען איינע „מיש-עהע“ איינגינג, דאס קאָננטע איך, דער אונגליקליכע קלאָסטער-פריאָר, איהר נימטער פערצייהען. דאָך זיא איזט טראָטצדעם אלס י י ד י ן אויס דער וועלט געשיעדען! אויך איך ווערדע אלס יודע שטערבען, וויא איך יא „אים גייסטע“ טראָטץ מיינעס גייסטליכען - געוואנדעס איממער אלס י ו ד ע געלעבט האבע! . . .“

„דאס איזט עס, וואס איך דער וועלט איבער מיך אונד מיינע אבשטאממונג האבע זאגען וואָללען. דאָך דירפען דיעזע מיטטהיילונגען ערסט 30 יאהרע נאָך מיינעם אבלעבען פעראָפפענטליכט ווערדען. אונד זאָ מאָגע מיר דער אללמעכטיגע מיינע זינדען פערצייהען! זיינעם שוטצע עמפפעהלע איך מיינע זעעלע, בידו אפקיד רוחי, איך ווערדע באלד ענטשלאפען, אלליין — דאס איזט מיין פעסטער גלויבע! — זאָדאנן צום עוויגען לעבען ווידער ערוואכען. בעת אישן, ואעירה! — אונד מיט מיינער זעעלע ווירד אויך מיין קאָרפער אויפערשטעהען, ועם רוחי גויתי! דא נאָטט מיט מיר, זאָ פירכטע איך ניכטס! ה׳ לי לא אירא! . . .“

* * *

זאָ וויט דיא אויפצייכנונגען אונזערעס יידישען קלאָסטער-פריאָרס. וויר האבען נור נאָך הינצוצופיגען, דאס דיא סאבבאטהיאנער ענטוועדער אבקאָממלינגע דער כאזארען וואָרען, דיא גלייכצייטיג מיט דען מאדיארען אין דיעזעס לאנד איינוואנדערטען, -- אָדער אבער דער שפאניש-יידישען פליכטלינגע, דיא אים יאהרע 1492 אויך נאָך זיעבענבירגען פערשפרענגט וואורדען אונד אויס פורכט שיינכריסטען בליעבען.

(שלום פאָלנט.)

ערזעהענען אָפּפֿערם נעהערטע. איבריגענס וואורדע קיין אונטערשיעד געמאכט, דיא צאהל דער אנגרייפֿער וואר אויסרייכענד, אום יעדען אים צוגע צו בעווערפֿען, נור בעשטאנד דיא אנזיכט, אייניגע פערזאָנען „צו טאָדע" צו שטייניגען. אן דעם פונקטע, אן וועלכעם זיך אין דער נעהע דעם שטאדטהויזעס דיא „נאדי־אוטצא" אבצווייגט, וואר איינע בעזאָנדערע גרופפע אויפֿגעשטעללט, וועלכע דיא אנקאָממענדען מיט שטיינ־ווירפֿען עמפפֿינג. פֿיעלע פערזאָנען וואורדען היער אים געזוכטע פֿערוואונדעט!" —

איינע קלויזענבורגער דעפעשע פֿאָן געסטערן מעלדעט: „היטע נאכמיטטאגס וואורדען דרייא קאָנפאניען מיליטער אין דער פֿאָרשטאדט הידעלווע איינקוואַרטירט. — דער פֿיהרער דער אייסערסט־לינקען פארטייא ערזוכטע וואָהל דען אָבערגעשפאן, דאס מיליטער צוריקציהען צו וואָללען, וועלכעם אנזוכען דיעזער יעדאָך צוריקוויעז. עס וואורדע נון אן דען מיניסטער־פרעזידענטען טעלעגראפֿירט, וואָ דיא הערערן שטיינווערפֿענדען אייסערסט־לינקען געוויס עבענפֿאללס קיינען גינסטיגערען בעשייד ערהאלטען ווערדען!

אונזערען גלויבענס־גענאָססען מאַכטען וויר יעדאָך אנגעזיכטס דיעזער ליידענשאפֿטליכען וואהלקאָמפפֿע אָדער וואהל־שלאכטען איינדרינגליכסט ראטהען, נור מיט גראָסטער בעזאָננענהייט, אָהנע יעדע ליידענשאפֿטליכע אויפֿוואללונג, אן דעם וואהל־אקטע זיך בעטהייליגען צו וואָללען! וויר האבען היטע מעהר אלס יע גרונדע, דיא פֿיינדשאפֿט קיינער פארטייא דורך איין צו ליידענשאפֿטליכעס אויפֿטרעטען אונס צוצוציהען! דיא רעגירונג טהאט וואָהל איהרע פֿפליכט; זיא ליעס אונס איהרען שוטץ געגען דיא יודען־פֿרעססערישע שטראָמונג אנגעדייהען. אללײן עס ווירדע שאָן האָכסט אין דער צייט זיין, ווענן וויר ניכט געצוואונגען ווערען, דיעזען שוטץ איממער אונד איממער אנרופֿען צו מיססען!

פֿערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (איינע „שאלה ותשובה".) אנלעסליך דעם אויפֿענטהאלטעס דעם קאָניגס אין אָדענבורג מאכטען מעהרערע דאָרטיגע יודען ביים גרייזען אָבער־ראבבינער פֿאָן דייטש־קרייץ (צעהלים) דיא „שאלה": „דא דיא דעפּוטאציאָנען דער פֿערשיעדענען קאָנפֿעססיאָנען פֿאָן זיינער מאיעסטעט אם „שבת" עמפפֿאנגען ווערדען זאָללען, אָב דער דעפּוטאציאָן דער יידישען געמיינדע דיא אויפֿפֿאהרט מיטטעלסט וואגענס געשטאטטעט זייא?" — דיא אנטוואָרט לויטעטע קורץ אונד בינדיג: „ווענן עס גילט, דען ליעבען מאָנארכען צו עהרען, ווירד זעלבסט דאס שטרענגע פֿערבאָט דעם פֿאהרענס אם היילינען סאבבאט־טאגע אויסער קראפֿט געזעטצט!" — זאָ ווירד דעם „פעסטער ללאָיד" אוס אָדענבורג בעריכטעט. — נון, הגאון הישיש מו"ה מנחם כ"ץ מפרוסטיץ אב"ד דק"ק צעהלים נ"י איזט יא פרעזידענט דער אָרטהאָדאָקסען ראבבינער אונגארנס. ווענן ער אין דיעזעם זיננע ענטשיידעט, זאָ בערוהט דיעזע ענטשיידונג געוויס אויף שטרענג אָרטהאָדאָקסער גרונדלאגע!

* (מיניסטעריאל־ערלאס בעטרעפֿפֿס דער וואהלען.) דער מיניסטער דעס אינגערן ריכטעטע אן אללע פאָליטישען בעהאָרדען דעס לאנדעס איינען ערלאס, דורך וועלכען דיא פֿערווענדונג דער מיליטערישען הילפֿע בייא דען בעפֿאָרשטעהענדען וואהלען גערעגעלט ווירד. דיא וואהל־פרעזידענטען ברויכען זיך דיעסבעציגליך נור אן דיא מיליטער־בעהאָרדען צו ווענדען, וועלכע בערייטס אנגעוויעזען זינד, דיא ערפֿאָרדערליכע מיליטער־מאכט זאָגלייך בייצושטעללען. וויר האבען איבריגענס אויף דיא נאָטהווענדיגקייט איינער דעראַרטיגען פֿערפֿיגונג דער רעגירונג שאָן אין אונזערם לייט־ארטיקעל אויפֿמערקזאם געמאכט, דאמיט דיא וואהלען ניכט מיט „שטאָקען, שטיינען אונד הייגאבעלן", זאָנדערן מיטטעלס „שטימם־צעטטעל" צור דורכפֿיהרונג געלאנגען.

* (איבער דיא דייטשע ראבבינער־פֿערזאממלונג) ווירד דעם „פעסטער ללאָיד" פֿאָם 4־טען דיעזעס אוס בערלין טעלעגראפֿירט: „היטע וואורדע היער דער דייטשע „ראבבינער־טאג" ערעפֿפֿנעט; דיא טהיילנאהמע איזט איינע רעכט לעבהאפֿטע. דיא ערסטע טהאט דיעזער פערזאממלונג איזט איינע פֿייערליכע ערקלערונג געגען דיא אנטי־סעמיטישע פֿערליימדונג, דאסס דאס יודענטהום אין דען אנהענגערן אנדערער רעליגיאָנען קיינע ברידער אנערקעננע, דענען געגענאיבער דאס געבאָט דער נעכסטען־ליעבע צו איבען זייא! — דיא פֿערזאממלונג וויעז דיא גרונדלאָזיגקייט דיעזער פֿערליימדונג אוס צאהלרייכען שטעללען דעס יידישען שריפֿטטהומס נאך." — וויר ווינשען געוויס, דאס דיעזע פֿייערליכע ערקלערונג דער דייטשען ראבבינער־פֿערזאממלונג אין אללען שיכטען דער בעפֿאָלקערונג, אויך אויסערהאלב דעס דייטשען רייכעס, דיא נאכהאלטיגסטע ווירקונג הערפֿאָרברינגע!

* (דיא יודען־גאססע אין פֿראנקפֿורט.) דעם געסטריגען „פעסטער ללאָיד" ווירד אוס פֿראנקפֿורט נאכשטעהענדעס בעריכטעט: שאָן אים יאהרע 1872 זינד היער אין דער זאָגענאננטען „יודען־גאססע" פלאָטצליך מעהרערע היזער איינגעשטירצט. פֿאָריגע וואָכע נון פֿאנד איינע בוי־פֿאָליצייליכע אונטערזוכונג שטאטט, וועלכע זיך דאהין אויסשפראך, דאס דיא אין דער יודען־גאססע נאָך פֿאָרהאנדענען היזער ניעדערגעריססען ווערדען מיסטען, דא דיעזעלבען בערייטס בויפֿאָלליג זינד אונד אָהנע געפֿאהר ניכט אלס וואָהנונגען בענוטצט ווערדען קאָננען. — אין ווענינען מאָנאטען ווירד אלזאָ פֿאָן דער אלט־עהרווירדיגען פֿראנקפֿורטער יודען־גאססע ניכטס מעהר איבריג זיין, אלס דיא בלאָסע „ערינגערונג" אן איינע פֿערשוואונדענע צייט. איבריגענס וואר דיא בענעננונג „יודען־גאססע" אָהנעהין זייט לאנגע נור נאָך איין לעערער שאלל. טהאטזעכליך איזט עס, דאס שאָן אנפֿאנגס דיעזעס יאהרהונדערטס דיא דרייא טהאָרע, וועלכע דיא יודען־גאססע פֿאָן דער שטאדט אבשפּעררטען, בעזייטיגט וואורדען, דא עס נונמעהר דען יודען פֿריישטאנד, זיך אין דער שטאדט זעלבסט נאָך בעליעבען ניעדערצולאססען. דיא יודען מאכטען דענן אויך פֿאָן דיעזער פֿרייהייט געברויך; זיא פֿערליעסען דיא יודען־גאססע אונד איבערזידעלטען אין בעססערע וואָהנונגען אין דער שטאדט, וועהרענד דיא שטאדט־בעהאָרדע דיא פֿאָרלייפֿיג לעער געבליעבענען יידישען היזער אנקויפֿטע, אום דיעזעלבען שפעטער, בעהופֿס אויפֿפֿיהרונג נייער, גראָסארטיגער בויטען, ניעדערצורייססען. מיטטעלרווייל בעוואָהנטען יעדאָך דיעזע אלטען, בויפֿאָלליגען היזער: ארמע, קינדערדרייכע כריסטליכע פֿאמיליען, וועלכע דיא מיטטעל פֿיר איינע וואָהנונג אין דער שטאדט ניכט ערשווינגען קאָננטען. דיא גאססע איזט אלזאָ היטצוטאג טהאטזעכליך ניכט מעהר איינע „יודען־גאססע," זאָנדערן פֿיעלמעהר איינע „כריסטען־גאססע." איבריגענס איזט דיא וועסט־זייטע דיעזער גאססע אנלעסליך דעם ערוועהנטען היזער־צוזאממענשטורצעס אים יאהרע 1872 בערייטס גענצליך אבגעטראגען וואָרדען. פֿאָן דען פֿריהערען 264 היזערן בעפֿינדען זיך היטע נור נאָך 35 היזער אויף דער אָסט־זייטע, וואָרונטער אויך דאס שטאממהויז דער ראָטהשילד־פֿאמיליע, וועלכעס יעדאָך בערייטס לענגסט אונבעוואָהנט איזט; וויא אויך דאס געבורטסהויז דעם אונשטערבליכען שריפֿטשטעללערס באָרוך באָרנע! דיעזע ביידען היזער האבען אללערדינגס איינען געשיכטליכען ווערטה, אבער אויך דיעזע ווערדען אלסבאלד שפורלאָז פֿערשוואונדען זיין!

* (אויסוואנדערונגען רוסישער יודען.) דעם „פעשטי נאפלוי" ווירד פֿאָם 4־טען דיעזעס אוס לעמבערג טעלעגראפֿירט: „דיא פאָליטישען בלעטטער אין ווארשוי מעלדען, דאס אין לעטצטערער צייט דיא אויסוואנדערונגעז דער יודען אוס ליטהויען אונד דעם זאָגענאננטען

פֿאָלליעטאָן.

אויס מיינעם טאגע־בוכע.

פֿאָן דר. סאמועל סטיאסני.

(16־טע פֿאָרטזעטצונג אונד שלוס.)

וויא געזאגט, איבער דיא איינענטליכע אבשטאממונג דער „סאבבאטהיאנער" וויססען אויך דיא נייעסטען פֿאָרשונגען קיינען בעפֿריעדיגענדען אויפֿשלוס צו געבען. ווארען איהרע אורפֿאָטער כאזארען, זאָ טהאטען זיא געוויס אויך גוט, ווענן זיא צו דעם פֿאָן איהרען פֿאָרפֿאהרען פֿרייוויללינ, אוים ריינער, אוננערער איבערצייגונג אנגענאָממען יידישען גלויבען, נאך מעהרערען יאהרהונדערטען דעם קעמפפֿענס אונד רינגענס, צוריקצוקעהרען שטרעבטען. ווארען זיא יעדאָך אבקאָמלינגע דער שפאניש־יידישען „מארראנען" (אנוסים), דא וואר עס יא דאָפפעלט איהרע פֿפליכט, איינע רעליגיאָן ניכט פֿאללען צו לאססען, פֿיר וועלכע איהרע אהנען פֿאָר עטווא 400 יאהרען זאָ פֿריידיג דיא לאָדערנדען שייטערהויפֿען בעשטיעגען! — אונד דיא „סאבבאטהיאנער" היעלטען זיך דענן אויך אללען אייסערען אנפֿעכטונגען אונד פֿערפֿאָלגונגען געגענאיבער רעכט וואקער. היטע עקסיסטירט דיעזע סעקטע טהאטזעכליך ניכט מעהר, דא דערען זעממטליכע מיטגליעדער גלייך נאך וויעדערהערשטעללונג דער אונגארישען פֿערפֿאססונג אים יאהרע 1867 אָפֿפֿען אונד אין אללער פֿאָרם רעכטענס צום יודענטהומע איבערטראטען. פֿרייליך האט דיא אונגארישע פֿערפֿאססונג דעם לאנדע ניכט גלייכצייטיג אויך דיא „רעליגיאָנס־פֿרייהייט" געבראכט. אויך היטע איזט אין אונגארן אונד דען מיט דיעזעם שטאאטע פֿאָלליג פֿעראייניגטען לאָנדערן, וויא נאמענטליך אין זיעבענבירגען, דער איבערטריטט פֿאָם כריסטענטהומע צום יודענטהומע געזעטצליך ניכט שטאטטהאפֿט. אונזערע רעגירונגס־מעננער בעאיילען זיך ניכט מיט דער שאפֿפֿונג איינעס רעליגיאָנס־פֿרייהייטס־געזעטצעס. פֿיר זיא האט דיא אנגעלעגענהייט קיינע איילע; זיא קאָננען ווארטען! דאָך דיא סאבבאטהיאנער וואָללטען ניכט ווארטען אונד ווארטעטען אויך ניכט! אונד עבען מיט דער שילדערונג דעס איבערטריטטעס דער סאבבאטהיאנער צום יודענטהומע גלויבען וויר דיעזע ערצעהלונג אם ווירדיגסטען אבשליעסען צו קאָננען.

אים יאהרע 1867 שטעללטען דיא סאבבאטהיאנער ניכט מעהר איינען אוס איהרער מיטטע, זאָנדערן איינען געבאָרענען יודען צום „ראבבי" אן, דער זיא פֿאָרלייפֿיג מיט דעם העברעאיש־לעזען אונד העברעאיש־בעטען פֿערטרויט געמאכט. באלד דאראוף מעלדעטען זיך צווייא בערייטס בעיאהרטע סאבבאטהיאנער, נאמענס קאָוואטש אישטוואן אונד קאָוואטש מאָזעס, ביים „ראבבי" וועגען פֿאָרנאהמע דער בעשניידונגס־אָפּעראציאָן, וועלכע דענן אויך אונטער דעם רופֿע: „שמע ישראל!" גליקליך פֿאָללצאָגען וואורדע. נון ערשיענען יונגע אונד אלטערע סאבבאטהיאנער טעגליך בייא איהרעם ראבבי, דער פֿאָם מאי ביז דעצעמבער 1868 איבער 150 סאבבאטהיאנער אינס יודענטהום אויפֿנאהם.

דאָך דיא בעהאָרדע ערהיעלט פֿאָן דיעזען פֿאָרגענגען, דיא פֿאָרלייפֿיג נאָך געהיים געהאלטען וואורדען, אלסבאלד ווינד. איין גובערניאל־ערלאס פֿערבאָט נון אונטער שטרענגער שטראפֿע דען סאבבאטהיאנערן אין באָזאָד־אָיפֿאלו ניכט נור דען וויטערען איבערטריטט צום יודענטהומע, זאָנדערן אויך דיא אויסאיבונג אירגענד איינער יידיש־רעליגיאָזען צערעמאָניע.

דאָך עבען דאמאלס העטטען 7 פאארע דיעזער ניי־יודען געטרויט ווערדען זאָללען אונד נאטירליך נאך יידישעם ריטוס. וואס זאָלל מאן אבער דא מיט דעם גובערניאל־ערלאס טהון, דער יא דיא אויסאיבונג יעדער יידיש־רעליגיאָזען צערעמאָניע אויפֿס שטרענגסטע פֿערבאָט?

דאָך דער „ראבבי", דער איינסט „גמרא" געלערנט אונד איבערהויפּט איין מאנן פֿאָן גראָססעם מוטהע וואר, זאגטע: „איך ווערדע מיר שאָן העלפֿען! דער גובערניאל־ערלאס מיט זיינעם שטרענגען פֿערבאָטע לויטעט יא נור פֿיר באָזאָד־אָיפֿאלו! גוט! וויר געהען נאך דעם בענאכבארטען דאָרפֿע סענדרע, וואָ איך אללען 7 ברויט־פאארען נאך יידישעם ריטוס „קדושין" געבען ווערדע!"

דאס נעשאה דענן אויך. דער גובערנער קאָננטע ניכטס טהון, דא יא זיין ערלאס ווירקליך נור געגען באָזאָד־אָיפֿאלו געריכטעט וואר. פֿאָן סענדרע, וואָ קיין איינציגער סאבבאטהיאנער עקסיסטירטע, וואר אים ערלאססע נאטירליך קיינע ערוועהנונג.

אינדעס וואורדע ניכט לאנגע דאראויף איינע אונטערזוכונג איינגעלייטעט וועגען דיעזעס מאססען־איבערטריטטעס צום יודענטהומע. דיעזע דויערטען דען גאנצען ווינטער הינדורך. צו איינעם גרייזען מאננע, נאמענס קאָוואטש סאמועל, זאגטע דער אונטערזוכונגס־ריכטער:

„וויא איזט עס אייך איינגעפֿאללען, אין אייערעם 72. לעבענסיאהרע איינען נייען גלויבען אנצונעהמען?"

קאָוואטש סאמועל ערווידערטע פֿאסט שפּאָטטיש: „הערר ריכטער! אין מיינעם גרייזען אלטער העטטע איך נע־

עדלען קראָנפּרינצען אין איהר שמוטציגעס, עקעל-
האפטעם טרייבען הינײנצוצערען. זאָ ווירד אויס
סאבאד-סאללאש (פעסטער קאָמיטאט) פאָלגענדעס
בעריכטעט: „אם פפינגסט-מאָנטאג קאם דער אנטי-
סעמיט געזא ר א ץ הערהער, דער שאָן ביים
אויסשטייגען אויס דער באהן איינע בראנד-רעדע
געגען דיא יודען היעלט. עטווא 300 ביז 400 מענשען,
קינדער אונד ווייבער מיטגערעכנעט, שריען איהם
לויטע עליענ-רופע צו. דיעזער זויבערע קאנדידאט
בעשימפפטע אויך דען געפייערטען ק אָ ש ו ט ה,
וויל דיעזער פיר דען געדאנקען דער רעכטס-גלייכ-
הייט קעמפפט! ראיץ שלאָס זיינע רעדע מיט דען
וואָרטען: „איך ווערדע דאס פאטערלאנד פאָן דען
יודען רעטטען!" — אין דער שטאדט זעלבסט ליעס
מאן דען ר א ץ ניכט שפרעכען, וויל דער אויס-
ברוך איינעס יודענ-קראוואללס אין פאָלגע זיינער
העטצערייען צו בעפירכטען וואר. איין פערשמיטצ-
טער קאָרטעש דיעזעס ר א ץ, נאמענס פעטער
טאָטה, שפרענגטע אויס, דאס דער קראָנפּרינץ
געלד הערגעגעבען העטטע, אום דיא אנטי-סעמיטי-
שען קאנדידאטען בײא דען וואהלען דורכצוזעטצען.
איבערדיעס וואורדע אונטער דאס געזינדעל איין בוך
פערטהיילט, אין וועלכעם מיט דער אונטערשריפט
דעם קראָנפּרינצען רודאָלף פאָלגענדע וואָרטע צו
לעזען זינד: „דער י ו ד ע טרייבט דיא פאַלקער
דער ערדע אן דען ראנד דעס פערדערבענס, דאמיט
ער זיא דאנן אלס ש ק ל א ו ע ן בעהאנדלען
קאָנן!" — (עס פראגט זיך נון, אָב דענן דיא בע-
האָרדע איינע זאָלכע פרעכהייט אונגעשטראפט
דולדען דארף. עס האנדעלט זיך היעביא יא ניכט
בלאָס אום דיא בעדראָהטען יודען אלליין, זאָנדערן
אום דען גוטען נאמען אונזערעס עדלען קראָנפּרינ-
צען, דער פאָן דען אנטי-סעמיטען אין זאָלך פרע-
כער ווייזע בעזודעלט ווירד!)

* (ד י א ו ו א ה ל - א ו י ס ז י כ ט ע ן)
זינד פיר דיא רעגיערונגס-פארטייא האָכסט גינסטיג.
עס אונטערליעגט מעהר קיינעם צווייפעל, דאס דיא
ביזהעריגע רעגיערונגס-פריינדליכע רייכסטטאגס-
מאיאָריטעט אנגלעסליך דער בעפאָרשטעהענדען
וואהלען נאָך איינען בעדייטענדען צו-וואכס ער-
האלטען ווירד. דא פיר דען 13-טען דיעזעס (נעכס-
טען פרייטאג) זעהר צאהלרייכע וואהלען אנבע-
רוימט זינד, זאָ דירפטע שאָן דער ערסטע וואהל-
טאג פיר דיא רעגיערונגס-פארטייא איין וואהרהאפ-
טער טריאומפ-טאג זיין. — וויר ווינשען דער טיסאָ-
רעגיערונג דיעזען זיעג אויס פאָללעם הערצען; נור
אים זיעבענטען בעצירקע דער הויפטשטאדט (עלי-
זאבעטה-שטאדט) מאָכטען וויר פיר דען זיעג דעס
געגענ-קאנדידאטען זיין, אונד צוואר אויס דעם
גרונדע, וויל דיעזער געגענ-קאנדידאט קיין אנדערער

איזט, אלס דער פערדיענסטפאָללע קארל אָ ט-
וואָש! איבריגענס שיינט דעססען וואהל ציעמליך
געזיכערט. דיא יודען דער הויפטשטאדט, אָבגלייך
אים אללגעמיינען רעגיערונגס-פריינדליך, האבען
איהר מאָגליכסטעס געטהאן, אום העררן אָטוואָש
צום זיעגע צו פערהעלפען! — אונזערע פרייטאג-
נוממער ווירד איבער דאס ערגעבניס דער הויפט-
שטעדטישען וואהלען האָפפענטליך שאָן איינִיגעס
בריינגען קאָננען!

* (י ו ד ע נ - פ ר י י נ ד ל י כ ע ס א י ן
ק ר א ק ו י.) דאס אללגעמיינע שטאטוט דער
אקער-בוי-פעראיינע אין גאליציען ענטהאלט אונטער
אנדערעם אויך דיא בעשטיממונג, דאס נור כ ר י ס-
ט ע ן מיטגליעדער דיעזער פעראיינע זיין קאָננען.
דורך דיעזע געהעססיגע בעשטיממונג ערשיי-
נען נון דיא יודען פאָן דער מיטגליעדשאפט איי-
נעס אקער-בוי-פעראיינעס אין גאנץ גאליציען אויס-
געשלאָססען. — איינע קאָממיססיאָן נון, דיא פאָר
קורצעם פאָם קראקויער בעצירקס-פעראיינע צור
רעוויזיאָן דעס ערוועהנטען אללגעמיינען שטאטוטס
איינגעזעטצט וואורדע, בעאנטראגטע אונטער צושטימ-
מונג דעס גאנצען פעראיינעס דיא וועגלאססונג דער
ערוועהנטען געהעססיגען בעשטיממונג, וועלכע דיא
יודען פאָן דער מיטגליעדשאפט אן דען אקער-בוי-
פעראיינען אויסשליעסט! דער רעפערענט, גראף דר'
איזידאָר ד צ י ע ד ו ס צ י ק י, ריכטעטע אין דיע-
זער אנגעלעגענהייט איין „אָפפענעס שרייבען" אן
דיא צענטראל-פערוואלטונג אין לעמבערג, אין וועל-
כעם עס אונטער אנדערעם הייסט: „דורך דיא בע-
שטיממונג, דאס נור מעננער כ ר י ס ט ל י כ ע ר
רעליגיאָן מיטגליעדער דער אקער-בוי-פעראיינע
ווערדען קאָננען, ווירד דיא לעהרע דעס כריסטענ-
טהומס, וועלכע אויף „אללגעמיינער מענשענ-ליעבע"
בערוהט, ארג פערלעטצט. דיא גרינדער דיעזער
פעראיינע פירכטעטען פיעללייכט דען צאָרן דער
קאטהאָלישען גייסטליכקייט, וועסהאלב זיא דיא יודען
אויסשלאָסען! אללײן עס איזט געוויס, דאס יענער
בישאָף אָדער גייסטליכער, וועלכער איינע דעראר-
טיגע אויסשליעסונג טאדעללאָזער יודען אויס דען
אקער-בוי-פעראיינען אנשטרעבט, עבען היעדורך
א ו י פ ג ע ה אָ ר ט האט, איין פערטרעטער דער
וואהרען לעהרע דעס כריסטליכען גלויבענס צו זיין!
— וויר היער אין קראקוי האבען דיעזען פעהלער ווי-
דער גוט געמאכט! וויר האבען יענע געהעססיגע
בעשטיממונג, וועלכע דען אויסשלוס דער יודען
פאָרדערט, איינפאך אויס אונזערעם שטאטוט גע-
שטריכען! — אבער איהר האנדעלט ניכט בלאָס
אונכריסטליך, זאָנדערן אויך אונפאָליטיש. דורך
איינע זאָלכע אויסשליעסונג צווינגט איהר יא אונ-
זערע יידישען מיטבירגער, אין איינער אבזאָנדערונג

אונד אבגעשלאססענהייט צו לעבען, דיא פיר גא-
ליציען נור אונהיילפאָלל ווערדען קאנן! האָרען וויר
דאָך ענדליך איינמאל אויף, אונס וועגען פערשיע-
דענהייט דער רעליגיאָן אָדער דער אבשטאממונג
געגענזייטיג אויסצושליעסען, דא וויר יא דורך איינע
זאָלכע צערשפליטטערונג נור דאס געליעבטע פ א-
ט ע ר ל א נ ד שוואָכען! שאָן אים 16-טען יאהר-
הונדערט וואורדע אין פאָלען דיא רעליגיאָנס-פרייהייט
אלס גרונדלאגע דער געזעללשאפט אנערקאננט
אונד פערקינדעט! אונד נון וויל מאן אים 19-טען
יאהרהונדערט בייא אונס רעכטשאפפענע בירגער
בלאָס דעסהאלב פאָן דער מיטווירקונג אין דען
אקער-בוי-פעראיינען אויסשליעסען, וויל זיא צופעל-
ליג י ו ד ע ן זינד! וואהרליך! דאס איבערשטייגט
מיין פערשטענדניס! דא מוס מאן זיך דאָך איבער-
הויפט שעמען, פ אָ ל ע צו זיין!"... זאָ ווייט
דאס אָפפענע שרייבען דעס עדלען, פרייזיננִיגען גרא-
פען אן דיא צענטראל-פערוואלטונג אין לעמבערג.
דיעזע יעדאָך, צום גראָסען טהיילע אויס אנטי-
סעמיטען בעשטעהענד, פערווארף דען פרייהייטלי-
כען בעשלוס דעס קראקויער אקער-בוי-פעראיינעס
אונד בעצייכנעטע דען גראפען גלייכזאם אלס האָכ-
פעררעטהער, וויל ער, דען יודען צו ליעבע, דיא
ענגהערציגקייט דער הערען פאָלען טאדעלע! עס
ווערע אללערדינגס אם צוועקמעסיגסטען, ווענן זיך
דער קראקויער פעראיין פאָן דער אנטי-סעמיטישען
צענטראל-פערוואלטונג אין לעמבערג לאָזרייסט.
יעדע פעראייניגונג מיט זאָלכעם געזינדעל איזט יא
צוגלייך שעדליך אונד שמאכפאָלל!

* (א י ב ע ר ד ע ן ז א א ט ע נ - ש ט א נ ד)
לויטען דיא נאכריכטען אין דען לעטצטען טאגען
ציעמליך גינסטיג, דא עס אין פיעלען געגענדען גע-
רעגנעט האט, ווענן גלייך אין ניכט גענִיגענדעם
מאסע. דיא פראָסטע אין דען לעטצטען טאגען דעס
מאי האבען נור היע אונד דא דיא ערד-אָפּפעל אונד
באָהנען בעשעדיגט.

דיא יודען אין עסטערייך-אונגארן.

(פאָרטזעטצונג.)

איינגענטהימליך געשטאלטעטע זיך דאס פער-
העלטניס דער יודען אונטער קאיזער פערדינאנד I.
— דאמאלס געהאָרטע שאָן אונגארן צו עסטערייך.
דאָך דא דיא געזעטצגעבונג אין דען איינצעלנען קראָנ-
לענדערן אונד פראָווינצען איינע פערשיעדענע וואר,
זאָ ענטשטאנדען אויך אין בעצוג אויף דיא י ו ד ע ן
גאנץ פערשיעדענע בעשטיממונגען. זאָ קאם עס,
דאס וועהרענד דיא יודען אויס איינִיגען קראָנלענ-
דערן אונד פראָווינצען פערטריעבען וואורדען, זיא
אין דען אנדערען קראָנלענדערן אונד פראָווינצען
וויללִיגע אויפנאהמע פאנדען. אים גאנצען גענאָמ-

וואר ניכט ערפאָלגלאָז, דא דיא מייסטען מיטגליעדער דיע-
זער סעקטע, דעם עווינען קאמפפעס מידע, ענדליך צום
קאטהאָליציסמוס איבערגינגען אונד מיט דער צייט זאָגאר
אייפריגע גלייביגע וואורדען, דיא איהרע פריהערען סאב-
באטהיאנישען גלויבענס-גענאָססען מיט פאנאטישער וואוטה
פערפאָלגטען אונד בײא דער בעהאָרדע אנצייגטען."

„זאָ קאם עס, דאס עטווא 15 יאהרע שפעטער אויך
ר' שמואל אנגעצייגט וואורדע, דאס ער איינענטליך פאָן דען
סאבבאטהיאנערן אבשטאממע. ער האטטע בערייטס צווייא
זאָהנע אונד איינע טאָכטער. אום ניכט איינגעקערקערט צו
ווערדען, פליכטעטע ער אין אללער איילע זאממט פרויא,
דעם יינגערען זאָהנע אונד דער טאָכטער נאך דער מאָלדוי,
אונד ענטקאם פאָן דאָרט גליקליך נאך דער טירקייא. דאָך
דען אָלטערען זאָהן קאָננטע ער ניכט מיטנעהמען, דא ער
פאָם הויזע אבוועזענד וואר. ער בעפאנד זיך נעמליך אין
איינער „ישיבה" אין איינעם גאליצישען גרענצ-שטעדטכען.
דיעזער וואורדע פאָן דער שפּיאָנירענדען פאָליצייא ענט-
דעקט, ערגריפפען אונד אין וויען אין קלאָסטער גע-
שטעקט...."

„דיעזער אָלטערע זאָהן דעס ר' שמואל בין — א י ך!
איך וואורדע נאטירליך אים קלאָסטער אין שטרענג קאטהאָ-
לישעם זיננע ערצאָגען; מאן ליעס מיך טהעאָלאָגיע שטו-
דירען אונד איך וואורדע קלאָסטער-גייסטליכער. מיינע פעהיג-
קייטען וואורדען זעהר געשעטצט, דא איך, איינסט איין טיכ-
טיגער תלמודיסט, איינען „אָפפענען קאָפף" האטטע. זאָ קאם
עס, דאס איך ענדליך נאך זיעבענבירגען פערזעטצט וואורדע,
וואָ איך איינע לאנגע רייהע פאָן יאהרען קלאָסטער-פריאָר
וואר. פערמאָגע מיינער גייסטיגען פעהיגקייטען העטטע איך

אין דער קאטהאָלישען קירכע איינען זעהר האָהען ראנג
ערקלימּמען קאָננען. דאָך האטטע מאן צו מיינער רעכטגלויי-
בינקייט ניכט דאס נעהאָריגע פערטרויען. איך וואורדע נעמ-
ליך נאך זיעבענבירגען ענטזענדעט מיט דעם אויפטראגע,
דורך מיינע גייסטעס-איבערלעגענהייט דיא אוניטאריער פיר
דען קאטהאָלישען גלויבען צו בעקעהרען. דאָך טהאט איך
נאך דיעזער ריכטונג היין ניכטס. מיר לאג פיעלמעהר מיין
יודענטהום אם הערצען, דאס מיר אום זאָ טהייערער וואורד,
אלס איך טאנטעגליך פערמאָגע מיינער שטעללונג דען
„קאטהאָליציסמוס" הייכעלן מוסטע."

„דא מיין פאטער מיטטלערווײלע נעשטאָרבען וואר,
ליעס איך מיינען יינגערען ברודער אונד מיינע שוועסטער
נאך זיעבענבירגען קאָממען, נאמענטליך דא אינצווישען דיא
פערפאָלגונגען נענען דיא סאבבאטהיאנער אן קראפט בע-
דייטענד פערלאָרען האטטען. איך דאכטע מיר, דיעזע וואָ-
רען יא נור קינדער בײא איהרער פלוכט נאך דער טירקייא,
אונד דירפטען מיטהין ניכט ווידער ערקאננט ווערדען. איב-
ריגענס פיהלטע איך מיך אין מיינער שטעללונג מעכטיג
נענוג, אום איהנען אויך אים פאללע איינעס פערראטהעס
אָדער איינער צופעלליגען ענטדעקונג אויסרייכענדען שוטץ
צו ביעטען. מיינעם ברודער פערשאפפטע איך איינע עקסיס-
טענץ. מיינע שוועסטער פערהייראטהעטע איך אן איינען
וואקערן יידישען קויפמאנן. — זיא בליעבעןביידע אונ-
ענטדעקט. —

מיין ברודער וואר דער בראנגטווײנ-פעכטער ווײנבער-
נער; מיינע שוועסטער וואר דיא נענעראלס-וויטווע קעמפע-
לען. דאס זיא נאך דעם טאָדע איהרעס ערסטען מאננעס
מיט קעמפעלען איינע „מיש-עהע" איינגינג, דאס קאָננטע

איך, דער אונגליקליכע קלאָסטער-פריאָר, איהר נימּמער
פערצייהען. דאָך זיא איזט טראָטצדעם אלס י י ד י ן
אויס דער וועלט געשיעדען! אויך איך ווערדע אלס יודע
שטערבען, וויא איך יא „אים גייסטע" טראָטץ מיינעס
גייסטליכען - געוואנדעס איממער אלס י ו ד ע געלעבט
האבע!..."

„דאס איזט עס, וואס איך דער וועלט איבער מיך
אונד מיינע אבשטאממונג האבע זאגען וואָללען. דאָך דירפען
דיעזע מיטטהיילונגען ערסט 30 יאהרע נאך מיינעם אבלעבען
פעראָפפענטליכט ווערדען. אונד זאָ מאָגע מיר דער אלל-
מעכטיגע מיינע זינדען פערצייהען! זיינעם שוטצע עמפפעהלע
איך מיינע זעעלע, בידו אפקיד רוחי, איך ווערדע באלד
ענטשלאפען, אלליין — דאס איזט מיין פעסטער גלויבע! —
זאָדאנן צום עווינען לעבען ווידער ערוואכען. בעת אישן,
ואעירה!— אונד מיט מיינער זעעלע ווירד אויך מיין קאָרפּער
אויפערשטעהען, ועם רוחי גויתי! דא נאָטט מיט מיר, זאָ
פירכטע איך ניכטס! ה' לי לא אירא!..."

* * *

זאָ ווייט דיא אויפצייכנונגען אונזערעס יידישען קלאָס-
טער-פריאָרס. וויר האבען נור נאָך הינצוצופיגען, דאס דיא
סאבבאטהיאנער ענטוועדער אבקאָממלינגע דער כאזארען
ווארען, דיא גלייכצייטיג מיט דען מאדיארען אין דיעזעס
לאנד איינוואנדערטען, -- אָדער אבער דער שפּאניש-
יידישען פליכטלינגע, דיא אים יאהרע 1492 אויך נאך זיע-
בענבירגען פערשפרענגט וואורדען אונד אויס פורכט שיינ-
כריסטען בליעבען.

(שלום פאָלנט.)

ערזעהענען אָפּפערם נעהערטע. איבריגענס וואורדע קיין אונטערשיעד געמאכט, דיא צאהל דער אנגרייפער וואר אויסרייכענד, אום יעדען אים צוגע צו בעווערפען, נור בעשטאנד דיא אנזיכט, איינינע פערזאָנען „צו טאָדע" צו שטייניגען. אן דעם פונקטע, אן וועלכעם זיך אין דער נעהע דעם שטאדטהויזעס דיא „נאדי־אוטצא" אבצווייגט, וואר איינע בעזאָנדערע גרופּפע אויפגעשטעללט, וועלכע דיא אנקאָממענדען מיט שטיינ־ווירפען עמפּפינג. פיעלע פערזאָנען וואורדען היער אים געזיכטע פערוואונדעט!" —

איינע קלויזענבורגער דעפּעשע פאָן געסטערן מעלדעט: „היינטע נאכמיטטאגס וואורדען דרייא קאָמפּאניען מיליטער אין דער פאָרשטאדט הידעלווע איינקווארטירט. — דער פיהרער דער אייסערסט־לינקען פּארטייא ערזוכטע וואָהל דען אָבערגעשפּאן, דאס מיליטער צוריקציעהען צו וואָללען, וועלכעם אנזוכען דיעזער יעדאָך צוריקוויעז. עס וואורדע נון אן דען מיניסטער־פּרעזידענטען טעלעגראפירט, וואָ דיא הערערן שטיינווערפענדען אייסערסט־לינקען געוויס עבענפאללס קיינען גינסטיגערען בעשייד ערהאלטען ווערדען!

אונזערען גלויבענס־גענאָססען מאָכטען וויר יעדאָך אנגעזיכטס דיעזער ליידענשאפטליכען וואהלקאָמפּפע אָדער וואהל־שלאכטען איינדרינגליכסט ראטהען, נור מיט גראָסטער בעזאָננענהייט, אָהנע יעדע ליידענשאפטליכע אויפוואללונג, אן דעם וואהל־אקטע זיך בעטהייליגען צו וואָללען! וויר האבען היינטע מעהר אלס יע גרונדע, דיא פיינדשאפט קיינער פּארטייא דורך איין צו ליידענשאפטליכעס אויפטרעטען אונס צוצוציעהען! דיא רעגיערונג טהאט וואָהל איהרע פפליכט; זיא ליעס אונס איהרען שוטץ געגען דיא יודען־פּרעססערישע שטראָמונג אנגעדייהען. אללײן עס ווירדע שאָן האָכסט אין דער צייט זיין, וועןן וויר ניכט געצוואונגען ווערען, דיעזען שוטץ איממער אונד איממער אנרופען צו מיססען!

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (איינע „שאלה ותשובה".) אנלעסליך דעם אויפענטהאלטעס דעם קאָניגס אין אָדענבורג מאכטען מעהרערע דאָרטיגע יודען ביים גרייזען אָבער־ראבבינער פאָן דייטש־קרייץ (צעהלים) דיא „שאלה": „דא דיא דעפּוטאציאָנען דער פערשיעדענען קאָנפעססיאָנען פאָן זיינער מאיעסטעט אם „שבת" עמפּפאנגען ווערדען זאָללען, אָב דער דעפּוטאציאָן דער יידישען געמיינדע דיא אויפפאהרט מיטטעלסט וואגענס געשטאטטעט זייא?" — דיא אנטוואָרט לויטעטע קורץ אונד בינדיג: „וועןן עס גילט, דען ליעבען מאָנארכען צו עהרען, ווירד זעלבסט דאס שטרענגע פערבאָט דעם פאהרענס אם הייליגען סאבבאט־טאגע אויסער קראפט געזעטצט!" — זאָ ווירד דעם „פּעסטער ללאָיד" אויס אָדענבורג בעריכטעט. — נון, הגאון הישיש מו"ה מנחם כ"ץ מפּרוסטיץ אב"ד דק"ק צעהלים נ"י איזט יא פּרעזידענט דער אָרטהאָדאָקסען ראבבינער אונגארנס. וועןן ער אין דיעזעם זיננע ענטשיידעט, זאָ בערוהט דיעזע ענטשיידונג געוויס אויף שטרענג אָרטהאָדאָקסער גרונדלאגע!

* (מיניסטעריאל־ערלאס בעטרעפּפס דער וואהלען.) דער מיניסטער דעס אינגערן ריכטעטע אן אללע פּאָליטישען בעהאָרדען דעם לאנדעס איינען ערלאס, דורך וועלכען דיא פערווענדונג דער מיליטערישען הילפע ביי דען בעפאָרשטעהענדען וואהלען גערעגעלט ווירד. דיא וואהל־פּרעזידענטען ברויכען זיך דיעסבעציגליך נור אן דיא מיליטער־בעהאָרדען צו ווענדען, וועלכע בערייטס אנגעוויעזען זינד, דיא ערפאָרדערליכע מיליטער־מאכט זאָגלייך בייצושטעללען. וויר האבען איבריגענס אויף דיא נאָטהווענדיגקייט איינער דעראַרטיגען פערפיגונג דער רעגיערונג שאָן אין אונזערעם לייט־ארטיקעל אויפמערקזאם געמאכט, דאמיט דיא וואהלען ניכט מיט „שטאָקען, שטיינען אונד הייגאבעלן", זאָנדערן מיטטעלס „שטימם־צעטטעל" צור דורכפיהרונג געלאנגען.

* (איבער דיא דייטשע ראבבינער־פערזאממלונג) ווירד דעם „פּעסטער ללאָיד" פאָם 4־טען דיעזעס אויס בערלין טעלעגראפירט: „היינטע וואורדע היער דער דייטשע „ראבבינער־טאג" ערעפפנעט; דיא טהיילנאהמע איזט איינע רעכט לעבהאפטע. דיא ערסטע טהאט דיעזער פערזאממלונג איזט איינע פייערליכע ערקלערונג געגען דיא אנטי־סעמיטישע פערליימדונג, דאסס דאס יודענטהום אין דען אנהעננגערן אנדערער רעליגיאָנען קיינע ברידער אנערקעננע, דעננען געגענאיבער דאס געבאָט דער נעכסטענ־ליעבע צו איבען זייא! — דיא פערזאממלונג וויעז דיא גרונדלאָזיגקייט דיעזער פערליימדונג אויס צאהלרייכען שטעללען דעס יידישען שריפטטהומס נאך." — וויר ווינשען געוויס, דאס דיעזע פייערליכע ערקלערונג דער דייטשען ראבבינער־פערזאממלונג אין אללען שיכטען דער בעפאָלקערונג, אויך אויסערהאלב דעם דייטשען רייכעס, דיא נאכהאלטיגסטע ווירקונג הערפאָרברינגע!

* (דיא יודען־גאססע אין פראנקפורט.) דעם געסטריגען „פּעסטער ללאָיד" ווירד אויס פראנקפורט נאכשטעהענדעס בעריכטעט: שאָן אים יאהרע 1872 זינד היער אין דער זאָגענאננטען „יודען־גאססע" פּלאָטצליך מעהרערע הייזער איינגעשטירצט. פאָריגע וואָכע נון פאנד איינע בוי־פּאָליצייליכע אונטערזוכונג שטאטט, וועלכע זיך דאהין אויסשפּראך, דאס דיא אין דער יודען־גאססע נאָך פאָרהאנדענען הייזער ניעדערגעריססען ווערדען מיססטען, דא דיעזעלבען בערייטס בויפאָללליג זינד אונד אָהנע געפאהר ניכט אלס וואָהנונגען בענוטצט ווערדען קאָננען. — אין וועניגען מאָנאטען ווירד אלזאָ פאָן דער אלט־עהרווירדיגען פראנקפורטער יודען־גאססע ניכטס מעהר איבריג זיין, אלס דיא בלאָסע „עריננערונג" אן איינע פערשוואונדענע צייט. איבריגענס וואר דיא בענעננונג „יודען־גאססע" אָהנעהין זייט לאנגע נור נאָך איין לעערער שאלל. טהאטזעכליך איזט עס, דאס שאָן אנפאנגס דיעזעס יאהרהונדערטס דיא דרייא טהאָרע, וועלכע דיא יודען־גאססע פאָן דער שטאדט אבשפּערטען, בעזייטיגט וואורדען, דא עס נונמעהר דען יודען פרייישטאנד, זיך אין דער שטאדט זעלבסט נאָך בעליעבען ניעדערצולאססען. דיא יודען מאכטען דענן אויך פאָן דיעזער פרייהייט געברויך; זיא פערליעסען דיא יודען־גאססע אונד איבערזיעדעלטען אין בעססערע וואָהנונגען אין דער שטאדט, וועהרענד דיא שטאדט־בעהאָרדע דיא פאָרלייפיג לעער געבליעבענען יידישען הייזער אנקויפטע, אום דיעזעלבען שפּעטער, בעהופס אויפפיהרונג נייער, גראָסארטיגער בויטען, ניעדערצורייססען. מיטטלערווייל בעוואָהנטען יעדאָך דיעזע אלטען, בויפאָללליגען הייזער: ארמע, קינדערייכע כריסטליכע פאמיליען, וועלכע דיא מיטטעל פיר איינע וואָהנונג אין דער שטאדט ניכט ערשווינגען קאָננטען. דיא גאססע איזט אלזאָ היינטצוטאג טהאטזעכליך ניכט מעהר איינע „יודען־גאססע," זאָנדערן פיעלמעהר איינע „כריסטען־גאססע." איבריגענס איזט דיא וועסט־זייטע דיעזער גאססע אנלעסליך דעם ערוועהנטען הייזער־צוזאממענשטורצעס אים יאהרע 1872 בערייטס גענצליך אבגעטראגען וואָרדען. פאָן דען פריהערען 204 הייזערן בעפינדען זיך היינטע נור נאָך 35 הייזער אויף דער אָסט־זייטע, ווארונטער אויך דאס שטאממהויז דער ראָטהשילד־פאמיליע, וועלכעס יעדאָך בערייטס לענגסט אונבעוואָהנט איזט; וויא אויך דאס געבורטסהויז דעם אונשטערבליכען שריפטשטעללערס בארוך באָרנע! דיעזע ביידען הייזער האבען אללערדינגס איינען געשיכטליכען ווערטה, אבער אויך דיעזע ווערדען אלסבאלד שפּורלאָז פערשוואונדען זיין!

* (אויסוואנדערונגען רוסישער יודען.) דעם „פּעשטי נאפּלאָ" ווירד פאָם 4־טען דיעזעס אויס לעמבערג טעלעגראפירט: „דיא פּאָליטישען בלעטטער אין ווארשוי מעלדען, דאס אין לעטצטערער צייט דיא אויסוואנדערונגען דער יודען אויס ליטהויען אונד דעם זאָגענאננטען

פאָלליעטאָן.

אויס מיינעם טאגע־בוכע.

פאָן דר. סאמועל סטיאססני.

(16־טע פאָרטזעטצונג אונד שלוס.)

וויא געזאגט, איבער דיא איינענטליכע אבשטאממונג דער „סאבבאטהיאנער" וויססען אויך דיא נייעסטען פאָרשונגען קיינען בעפריעדיגענדען אויפשלוס צו געבען. ווארען איהרע אורפאָטער כאזארען, זאָ טהאטען זיא געוויס אויך גוט, וועןן זיא צו דעם פאָן איהרען פאָרפאהרען פרייוויללליג, אויס ריינער, איננערער איבערצייגונג אנגענאָממען יידישען גלויבען, נאָך מעהרערען יאהרהונדערטען דעם קעמפּפענס אונד רינגענס, צוריקצוקעהרען שטרעבטען. ווארען זיא יעדאָך אבקאָממלינגע דער שפּאניש־יידישען „מאררואנען" (אנוסים), דא וואר עס יא דאָפּפעלט איהרע פפליכט, איינע רעליגיאָן ניכט פאללען צו לאססען, פיר וועלכע איהרע אהנען פאָר עטווא 400 יאהרען זאָ פריידיג דיא לאָדערנדען שייטערהויפען בעשטיעגען! — אונד דיא „סאבבאטהיאנער" היעלטען זיך דענן אויך אללען אייסערען אנפעכטונגען אונד פערפאָלגונגען געגענאיבער רעכט וואקער. היינטע עקסיסטירט דיעזע סעקטע טהאטזעכליך ניכט מעהר, דא דערען זעממטליכע מיטגליעדער גלייך נאָך וויעדערהערשטעללונג דער אונגארישען פערפאססונג אים יאהרע 1867 אָפּפען אונד אין אללער פאָרם רעכטענס צום יודענטהומע איבערטראטען. פריילייך האט דיא אונגארישע פערפאססונג דעם לאנדע ניכט גלייכצייטיג אויך דיא „רעליגיאָנס־פרייהייט" געבראכט. אויך היינטע איזט אין אונגארן אונד דען מיט דיעזעם שטאאטע פאָללליג פערייניגטען לאָנדערן, וויא נאמענטליך אין זיעבענבירגען, דער איבערטריטט פאָם כריסטענטהומע צום יודענטהומע געזעטצליך ניכט שטאטטהאפט. אונזערע רעגיערונגס־מענגער בעאיילען זיך ניכט מיט דער שאפפונג איינעס רעליגיאָנס־פרייהייטס־געזעטצעס. פיר זיא האט דיא אנגעלעגענהייט קיינע איילע; זיא קאָננען ווארטען! דאָך דיא סאבבאטהיאנער וואָללטען ניכט ווארטען אונד ווארטעטען אויך ניכט! אונד עבען מיט דער שילדערונג דעם איבערטריטטעס דער סאבבאטהיאנער צום יודענטהומע גלויבען וויר דיעזע ערצעהלונג אם ווירדיגסטען אבשליעססען צו קאָננען.

אים יאהרע 1867 שטעללטען דיא סאבבאטהיאנער ניכט מעהר איינען אויס איהרער מיטטע, זאָנדערן איינען געבאָרענען יודען צום „ראבבי" אן, דער זיא פאָרלייפיג מיט דעם העברעאיש־לעזען אונד העברעאיש־בעטען פערטרויט געמאכט. באלד דארויף מעלדעטען זיך צווייא בערייטס בעיאהרטע סאבבאטהיאנער, נאמענס קאָוואטש אישטוואן אונד קאָוואטש מאָזעס, ביים „ראבבי" וועגען פאָרנאהמע דער בעשניידונגס־אָפּעראציאָן, וועלכע דענן אויך אונטער דעם רופע: „שמע ישראל!" גליקליך פאָללצאָגען וואורדע. נון ערשיענען יונגע אונד אָלטערע סאבבאטהיאנער טעגליך ביי איהרעם ראבבי, דער פאָם מאי ביז דעצעמבער 1868 איבער 150 סאבבאטהיאנער אינס יודענטהום אויפנאהם.

דאָך דיא בעהאָרדע ערהיעלט פאָן דיעזען פאָרגענגען, דיא פאָרלייפיג נאָך געהיים געהאלטען וואורדען, אלסבאלד ווינד. איין גובערניאל־ערלאס פערבאָט נון אונטער שטרענגער שטראפע דען סאבבאטהיאנערן אין באָזאָד־אָיפאלו ניכט נור דען ווייטערען איבערטריטט צום יודענטהומע, זאָנדערן אויך דיא אויסאיבונג אירגענד איינער יידיש־רעליגיאָזען צערעמאָניע.

דאָך עבען דאמאלס העטטען 7 פּאארע דיעזער נייען יודען געטרויט ווערדען זאָללען אונד נאטירליך נאָך יידישעם ריטוס. וואס זאָלל מאן אבער דא מיט דעם גובערניאל־ערלאס טהון, דער יא דיא אויסאיבונג יעדער יידיש־רעליגיאָזען צערעמאָניע אויפּס שטרענגסטע פערבאָט?

דאָך דער „ראבבי", דער איינסט „גמרא" געלערנט אונד איבערהויפּט איין מאנן פאָן גראָסעם מוטהע וואר, זאגטע: „איך ווערדע מיר שאָן העלפען! דער גובערניאל־ערלאס מיט זיינעם שטרענגען פערבאָטע לויטעט יא נור פיר באָזאָד־אָיפאלו! גוט! וויר געהען נאָך דעם בענאכבארטען דאָרפע סענגדערה, וואָ איך אללען 7 ברויט־פּאארען נאָך יידישעם ריטוס „קדושין" געבען ווערדע!"

דאס געשאה דענן אויך. דער גובערנער קאָננטע ניכטס טהון, דא יא זיין ערלאס ווירקליך נור געגען באָזאָד־אָיפאלו געריכטעט וואר. פאָן סענגדער, וואָ קיין איינציגער סאבבאטהיאנער עקסיסטירטע, וואר אים ערלאססע נאטירליך קיינע ערוועהנונג.

אינדעם וואורדע ניכט לאנגע דארויף איינע אונטערזוכונג איינגעלייטעט וועגען דיעזעס מאססענ־איבערטריטטעס צום יודענטהומע. דיעזע דויערטע דען גאנצען ווינטער הינדורך. צו איינעם גרייזען מאננע, נאמענס קאָוואטש סאמועל, זאגטע דער אונטערזוכונגס־ריכטער:

„וויא איזט עס אייך איינגעפאללען, אין אייערעם 72. לעבענסיאהרע איינען נייען גלויבען אנצונעהמען?"

קאָוואטש סאמועל ערווידערטע פאסט שפּאָטטיש: „הערר ריכטער! אין מיינעם גרייזען אלטער העטטע איך נע־

„קאנגרעס-פאלען" נאך אמעריקא איממער מעהר אן
אויסדעהנונג געווינגען. אין דען גובערניען (רעגיע-
רונגס-קרייזען) גראדנא, קאוונא, פעטראקאוו, וואר-
שוי אונד לאמצין הערשט אונטער דער יידישען
בעפאלקערונג איינע פארמליכע אויסוואנדערונגס-
וואוטה. אונד עס זינד ניכט עטווא בלאס אונבע-
מיטטעלטע האנדווערקער, זאנדערן אויך רייכע
יידישע קויפלייטע מיט פאללקאממען גזיכערטער
עקסיסטענץ, דיא זיך אן דיעזער אויסוואנדערונגס-
בעוועגונג בעטהייליגען. זיא וואללען אללע דעם
פרייהייטס-פיינדליכען רוסישען רייכע דען ריקען
ווענדען, אום זיך אויף דעם פרייהייטליכעם געביעטע
אמעריקא'ס איינע נייע היימאטה צו גרינדען. אויס
דעם ארטע ס ו-ו א ל ק י אללין וואנדערטען
אין דען לעטצטען וואכען איבער 400 יידישע פא-
מיליען אוס." — וויר קאננען דיעזען ענטשלוס נור
ביללינען, דאך נור אונטער א י נ ע ר בעדינ-
גונג: ווענן נעמליך דיא בעטרעפפענדען אויסוואנ-
דערער „ארבייטס- אונד ערווערבס-פעהיג" זינד! —
זאלכע לייטע פינדען אין אמעריקא זעהר לייכט
איינע לאהנענדע פערווענדונג. אלטע, קראנקע אונד
איבערהויפט ניכט-ערווערבס - פעהיגע פערזאנען
קאננען זיך יעדאך עהער אין איהרער אלטען רוסי-
שען היימאטה פארטברינגען, אלס אין אמעריקא, ווא
דער מענש נור נאך זיינער א ר ב י י ט געשאטצט
אונד געווירדיגט ווירד!

* (ש א נ ע וו א ר ט ע א י נ ע ס
י י ד י ש ע ן ג ר א ס-ג ר ו נ ד ב ע ז י ט צ ע ר ס.)
אוים קאפאשוואר ווירד פאם 3-טען דיעזעס געמעל-
דעט: היינטע טראף היער אונזער דעפוטירטער, דער
האנדעלס-מיניסטער גראף ס ע ט ש ע נ י, איין.
דער עמפפאנג וואר איין אונגעוואהנליך פראכט-
פאללער. דער צוג בעשטאנד אוים 600 עקוויפאשען
אונד 300 גלענצענד עקוויפירטען רייטערן. אין דער
שטאדט אנגעלאנגט, פוהר דער גראף אין דאס
קאסטעלל דעס יידישען גראס-גרונדבעזיטצערס,
העררן ווילהעלם פ ר י י ש ט ע ד ט ל ע ר, דער
דעם מיניסטער צו עהרען איין „באנקעט" פעראנ-
שטאלטעטע, אן וועלכעם זעממטליכע בעהארדען
אונד האהערען בעאמטען דער שטאדט אונד דעס
שאמאדיער קאמיטאטס טהיילנאהמען. הערר פריי-
שטעדטלער בראכטע איינען „טאאסט" (טרינק-
שפרוך) אוים אויף דען מיניסטער, וואדאנן דיעזער
זיין גלאז אויף דיא געזונדהייט דעס יידישען הויז-
הערר ן לעערטע. — הערר פריישטעדטלער נאהם
נון וויעדער דאס ווארט אונד שפראך אונטער גע-
שפאננטער אויפמערקזאמקייט דער גאנצען האכגע-
ישטעללטען געזעללשאפט: „אייערע עקסצעללענץ
הערר מיניסטער! האהע געזעללשאפט! איך מוס בייא
דיעזער פייערליכען אונד פריידיגען פעראנלאססונג

אויך איינעם פאלקעס געדענקען, וועלכעס אוים, זיי-
נעם פאטערלאנדע פערטריעבען, היימאטלאז גע-
װארדען, אונד פאן וועלכעם איין ברוכטהייל אין
דיעזעם לאנדע איין נייעס פאטערלאנד געפונדען
האט! היער מיהטע זיך דיעזעס פאלק אב, עס גינג
איינער עהרליכען בעשעפטיגונג נאך, וועלכע עס
אינדעם ערסט זייט קורצער צייט זיך פרייא וועה-
לען קאנן! נאך פיעלען אנשטרענגונגען ער-
לאנגטע עס איינען פלאטץ אים שאסע דער נאציאן,
דיא דאסזעלבע אין איהרע מיטטע האכהערציגסט
אויפגענאממען! — נון איזט אבער לייגער וויעדער
איינע שטראמונג ענטשטאנדען, וועלכע דיא מיט-
גליעדער דיעזעס פאלקעס נייערדינגס צו „היימאטהס-
לאזען נעשאפפען" ניעדערדריקען מאכטע. דער
פאטריאטיסמוס דיעזעס פאלקעס ווירד אנגעצווייי-
פעלט; יא, זעלבסט דאס „רעכט צו לעבען" ווירד
איהם פאן געוויססער זייטע בעשטריטטען! אויך
א י ך געהארע צו דיעזעם פאלקע, צו דיעזער קאנ-
פעססיאן! דיעזע אנפיינדונגען שמערצען מיך טיעף,
זעהר טיעף; זיא פערוואונדען מיין הערץ! אלליין
טראטץ דיעזער אונגערעכטען אנפיינדונגען אונד
פערפאלגונגען ווירד מיינע אונערשיטטערליכע אנ-
הענגליכקייט אן דיא אונגארישע נאציאן ניכט
וואנקען! — אונד גאנץ זא וויא א י ך, דענקט
אויך י ע ד ע ר י ו ד ע אין דיעזעם הייסגעליעב-
טען פאטערלאנדע! . . ." אללע אנוועזענדען וויא-
רען פאן דיעזען ווארטען אויפס טיעפסטע ערגריפ-
פען. (וויא וויר בערייטס געמעלדעט, איזט הערר
פריישטעדטלער אין נאדי-וואשאני אלס קאנדידאט
אויפגעטרעטען אונד איזט זיינע וואהל דענן אויך
איינע פאללקאממען געזיכערטע.)

* (ק ל י י נ ע ר א ו י פ ר ו ה ר פ א ר
ב י ס מ א ר ק ס וו א ה נ ו נ ג.) אוים בערלין
ווירד פאם 4-טען דיעזעס טעלעגראפירט: „בע-
קאננטליך ווייל פירסט ביסמארק צור וויעדערהער-
שטעללונג זיינער צעררימעטטען געזונדהייט אין
פריעדריכסרוהע, וויל דיא שטאדט זעהר שטילל
אונד רוהיג איזט. דער פירסט בענאטהיגט נעמליך
בייא זיינער נערווען-קראנקהייט פאר אללעם רוהע
אונד שטיללע. דאך אם פפינגסט-מאנטאג צאגען
צאהלרייכע ארבייטער פאר דען פענסטערן דער
ביסמארק'שען וואהנונג אונד ערהאבען איין פירכ-
טערליכעס געשרייא. זיא יאהלטען, פפיפפען, זאנגען
אונד שלוגען איינען לארם, דאס דיא גאנצע שטאדט
אין פורכט אונד אנגסט פערזעטצט ווארדע. ענד-
ליך ערשיען דיא שאנדארמעריע, אונד פערזוכטע
דיא מאססען אויסאיינאנדער צו יאגען. דאך פערגע-
בענס, דא דיא ארבייטער דען שאנדארמען ווידער-
שטאנד לייסטעטען. נון איילטען אויך פיעלע בע-
אמטען מיט בלאנקען וואפפען הערבייא, אום דיא

רעדעלס-פיהרער צו פערהאפטען. דאך ערסט נאכ-
דעם ב ל ו ט געפלאססען, געלאנג עס, דא פירסט
ביסמארק אויך זיינע דיענער צור הילפע-לייסטונג
ענטזענדעטע, זיעבען שטיפטער דעס אויפרוהרס
פעסטצונעהמען!" — בעקאננטליך ליעבאייגעלטע
פירסט ביסמארק מיט דער ארבייטער-פארטייא
אונד פערטראט דערען אינטערעססען שטעטס מיט
פיעלעם אייפער אים פארלאמענטע. עס געהארטע
דיעס צו זיינער „פאליטיק", אום זיבען מיט הילפע
דער פאן איהם געוואננענען „ארבייטער" דען ווידער-
שפענסטיגען „אדעל" אין שראנקען צו האלטען. נון
האט זיך פירסט ביסמארק פערזאנליך איבערציינגט,
וואס ער פאן „דיעזען זיינען פריינדען" צו ערוואר-
טען האט!

* (ה א ג ע ל-ש א ד ע ן.) אוים קלויזענבורג
ווירד פאם 5-טען דיעזעס טעלעגראפירט: אים ארטע
ט ע ק ע אונד דען בענאכבארטען געמיינדען ריכ-
טעטע איין אויסערארדענטליכער האגעל-שלאג
גראסע פערוויסטונגען אן. אין טעקע אללין בעלייפט
זיך דער שאדען אויף 60000 גולדען.

דיא יודען אין עסטערייך-אונגארן.

(פארטזעטצונג.)

דער איינפלוסרייכע יודע, ר' מרדכי צ מ ה
אוים פראג, בעגאב זיך נעמליך נאך ראם אונד ער-
ווירקטע עס, דאס פאפסט פ ו י ל IV., דער זאנסט
עבען ניכט יודען-פריינדליך וואר, ביים קאיזער צו
גונסטען דער יודען זיך פערווענדעטע. איבריגענס
האט אויך דער דאמאליגע שטאטטהאלטער פאן
באהמען, ערצהערצאג פערדינאנד, עבענפאללס
אים אינטערעססע דער יודען ביים קאיזער שריטטע
געמאכט, אינדעם ער איהם דיא פארשטעללונג
מאכטע, דאס דיעזער יודען-אויסטרייבונגס-בעפעהל
אויך בייא דער כריסטליכען בעפאלקערונג, וועלכע
מיט דען יודען אין געשעפטס-פערבינדונגען שטעהט,
איינען האכסט אונליעבזאמען איינדרוק געמאכט.

עס פערדיענט הערפארגעהאבען צו ווערדען,
דאס דיעזער ערצהערצאג, וועלכער דיעסמאל פיר
דיא יודען איינטראט, ווענינע יאהרע פריהער, נעמ-
ליך אם 26-טען מארץ 1557, דעם קאיזער דיא אויס-
טרייבונג דער יודען אוים באהמען אונד דיא אומ-
וואנדלונג איהרער סינאגאגען אין ק י ר כ ע ן
אויפ'ס נאכדריקליכסטע אנריעטה. ווארום דיעזער
ערצהערצאג פלאטצליך זא יודען-פריינדליך ווארדע,
אום זיך פיר זיא צו פערווענדען — דאס קאנן וואהל
ניעמאנד ענטראטהזעלן! וואס בעציגליך דער יודען
געשאה אדער גערדאכט ווארדע, וואר יא נור איינע
לעערע ל ו י נ ע; איינע לוינע איזט אבער בע-
קאננטליך וואנדעלבאר אונד פעראנדערט זיך אפט

ויס אום אללע וועלט קיינען נ י י ע ן גלויבען אנגענאמ-
מען. איך בין יודע געווארדען, וויייל עבען דאס יודענטהום
דער א ל ט ע גלויבע איזט! פיר מיינע גרויען האארע
אונד מיינען אלטען קאפף פאסט עבען נור דאס א ל ט ע
טעסטאמענט דער יודען, ניכט אבער דאס נ י י ע טעס-
טאמענט דער כריסטליכען קירכע!"

יעטצט ווענדעטע זיך דער ריכטער צו איינער גרייזען
פרויא, נאמענס וואראש ש א ר א ה, אינדעם ער אן זיא
דיא פראגע ריכטעטע:

„ווער האט דענן איך, פרויא ש א ר א ה, צום
איבערטריטטע פעראנלאסט?"

ש א ר א ה ערווידערטע מיט זיכטליכעם זעלבסטבע-
וואוסטזיין: „קיין אנדערער, אלס דער אללמעכטיגע גאטט,
דער יא אם בעסטען וויים, דאסס דאס יודענטהום דיא איינ-
ציג וואהרע רעליגיאן איזט! . . ."

ריכטער: „אבער בעזינגט איך דאך, פרויא שאראה,
האט איך ניעמאנד צו דיעזעם שריטטע גענאטהיגט, אדער
עטווא דורך געלד-פערשפרעכונגען פערלאקט?"

שאראה: „ניעמאנד! ניעמאנד! ניעמאנד! אויסער
דעם אללמעכטיגען גאטט. דער געוויס פאן קיינעם אירדי-
שען ריכטער פיר דאס צור פעראנטווארטונג געצאגען ווער-
דען קאנן, וואס ער אין זיינער הימלישען ווייזהייט איר-גענד
איינעם מענשען-קינדע איינפלאסט! . . ."

ריכטער: „אונד ווער האט איך אין דער יידישען
רעליגיאן אונטעררריכטעט?"

שאראה: „א, היערין זינד וויר בערייטס זייט יאהר-
הונדערטען איינגעווייהט. וויר האבען דיעזע וואהרע גאטטעס-
לעהרע פאן אונזערען אהנען איבערקאממען אונד זיא אים

נעהיימען אויך צו יעדער צייט מיט אייפער אונד ליעבע
אויסגעאיבט, אבגלייך וויר דיא ק י ר כ ע בעזוכען מוס-
טען, אום דען פערפאלגונגען דער דוממען אונד באזווילליג-
נען מענשען צו ענטגעהען! . . ."

אויך בייטרעפפס דער „בעערדיגונג" ווארדע איינע
אונטערזוכונג איינגעלייטעט. עס ווארדע נעמליך דאס גע-
ריכט פערבריינט, דאס ווענן איין סאבבאטהיאנער שטירבט,
נור איין „מיט ערדע געפיללטער זארג" אויף דען כריסטלי-
כען פריעדהאף געטראגען, וועהרענד דיא „לייכע" זעלבסט
אנדערסוואו בעשטאטטעט ווירדע. — אונטער זאלכען אונ-
טערזוכונגען פערשטריך דער ווינטער.

דער „פורים" קאם, דען דיא סאבבאטהיאנער זעהר
פראהליך פייערטען מיט מאסקען-שפיעל אונד דערגלייכען.
נון היעס עס, מאן האבע זיך „אלס שטיפטער דעס כריס-
טענטהומס" פערשטעללט, אום דענזעלבען לעכערליך צו
מאכען. — דאך דיא אונטערזוכונג, דיא דיעסבעציגליך איינ-
געלייטעט ווארדע, קאננטע עבען ניכטס צו טאגע פארדערן.

דא דיא פאליטישען בעהארדען געגען דיא „סאב-
באטהיאנער" ניכטס אויסריכטען קאננטען, פאנד זיך ענדליך
דיא רעגיערונג פעראנלאסט, דיא אנגעלעגענהייט אין דיא
האנד צו נעהמען. גאנץ אונערווארטעט ערשיען איין שטוהל-
ריכטער אין באזאר-איפאלו אונד פערקינדעטע איינען מי-
ניסטעריאל-ערלאס, קראפט דעססען אלל יענען „סאבבאט-
היאנערן", וועלכע צום יודענטהומע איבערטראטען אונד אים
יידישען גלויבען אויך וויטער פערהארדען, דאס פערמאגען
קאנפיסצירט אונד זיא זעלבסט אין דען קערקער געווארפען
ווירדען! . . . דיא דראהונג וואר וואהל איינע שטרענגע",
דאך רייכטע זיא ניכט אוים, אום דיא גלויבענס-פעסטען

„ניי-יודען" אויך נור פיר איינען איינענבליק וואנקענד צו
מאכען. דיא אנטווארט אויף דיעזע דראהונג לויטעטע:

„הערר שטוהלריכטער! זאגען זיא דעם העררן קול-
טוס-מיניסטער, פאן דעם דיעזער דראהענדע ערלאס אויס-
גינג, דאס וויר אין אונזערעם, אוים איננינסטער איבערצייגונג
אנגענאממענען יידישען גלויבען ביז צו אונזערעם לעטצטען
אטהעם-צוגע פערהאררען ווערדען! מאן קאנן אונס אונזער
פערמאגען, מאן קאנן אונס אונזער לעבען נעהמען, ניכט
אבער אייך א ו נ ז ע ר י ו ד ע נ ט ה ו ם!"

צו יענער צייט וואר באראן א ט וו א ש אונגא-
רישער קולטוס-מיניסטער. דיעזער מאנן, אויף דער האהע
אייראפעאישער בילדונג שטעהענד, וואר ניכט פעהיג, געגען
דיא איבערצייגונגס-טרייען סאבבאטהיאנער-יודען איינען גע-
וואלט-אקט אויסצואיבען. באראן א ט וו א ש „דריקטע
דאהער איין אויגע צו", שפעטער דריקטע דערזעלבע זאגאר
ביידע אויגען צו, דא ער אין איין בעססערעס יענזייטס היני-
בערשלוממערטע, וועהרענד דיא סאבבאטהיאנער נאך הייטע
לעבען אלס געזיננונגס-טיכטיגע יודען, אלס וואהרע „גרם
צדק". מאגע אלסבאלד דיא גאנצע וועלט פאן דער ער-
קעננטניס גאטטעס פאלל זיין!

דיעזע קליינע סאבבאטהיאנער-סעקטע דיענט אלס
בעוויז, דאס איין שטאאט, דער דיא רעליגיאנס-פרייהייט
אונטערדריקט אונד זיך אין דיא רעליגיאזע איבערצייגונג
דער בירגער היניינמענגט, זיך נור ל ע כ ע ר ל י ך מאכט.
אונגארן זאללטע דיעס אומזאמעהר בעהערציגען, אלס אים
נאכבאר-שטאאטע עסטערייך פאללע רעליגיאנס-פרייהייט
הערשט! —

(ש ל ו ם.)

מען, בעטראכטעטע מאן דיא יודען ניכט אלס מענשען מיט געוויססען רעכטען, זאָנדערן איינפאך אלס „בעשטייערונגס-געגענשטענדע", דיא גוט גענוג וואָרען, אום דיא שטאאטס-קאססען צו פיללען. זאָנסט ווארען דיא אונגליקליכען דער לוינע אונד ווילקיר דער העררשער איבערלאססען, דאס איהר געשיק בלאָס פאָן דער אויגענבליקליכען ל ו י נ ע דעס מאָנארכען אבהינג, געהט דייטליך אויס פאָלגענדעם הערפאָר.

אים יאהרע 1528 ערליעס נעמליך קאיזער פערדינאנד I. איינע זאָגענאננטע „יודען-אָרדנונג" פיר וויען, וועלכע מאנניגפאכע, זעהר דריקענדע בעשרענקונגען ענטהיעלט. קוים איין יאהר שפעטער יעדאָך, דען 23-טען מאי 1529 ערשיען ווידער איינע אללערהאָכסטע פערפיגונג אונטער דעם טיטעל „יודען-שיטצונג", אין וועלכער קאיזער פערדינאנד דיא פאָן פריהערען העררשערן הערריהרענדען, זעהר גינסטיגען „פריווילעגיען" דער יודען פאָלל-אינהאלטליך בעשטעטיגטע! — גלייך לודוויג II. קאָניג פאָן אונגארן, דער בייא מאָהאטש אין איינעם זומפף צו גרונדע גינג, ליעס אויך קאיזער פערדינאנד II מאנכען יודען זאָגאר צו האָהען שטאאטס-אֶמטערן צו. לודוויג II. האטטע נעמליך איינען יודען צו קאשוי, נאמענס א י ז א ק, צו זיינעם „מינצ-מייסטער" ערנאננט, דער זיינערצייט דיא אונטער דער בענעננונג „איזאצידען" בעקאננטען גאָלד-מינצען פראָגען ליעס. עבענזאָ האטטע אויך קאיזער פערדינאנד I. איינען יודען צו זיינעם „מינצ-מייסטער" ערנאננט. אללײן טראָטץ דער בעגינסטיגונג איינצעלנער יודען ערליעס פערדינאנד אים יאהרע 1546 דעננאָך איינע פערפיגונג צור אויסטרייבונג דער יודען אויס ניעדער-עסטערייך אונד מעהרען. דיעזע פערפיגונג געלאנגטע ניכט צור אויספיהרונג, דא דער יידישע „מינצ-מייסטער" דעם מאָנארכען איינע גענויע בערעכנונג אונטערברייטעטע איבער דען ענאָרמען שאדען, דען דיא שטאאטס-קאססא דורך אויסטרייבונג דער שטייערצאהלענדען יודען ערליידען מיסטע. — דאגעגען וואוסטע דער מאָנארך דען יודען איינע קרענקונג צוצופיגען, וואָדורך דיא אינטערעססען דעס שטאאטס-שאטצעס אונבעריהרט בליעבען. אם 1-טען אויגוסט 1551 ערשיען נעמליך אין ערלאס בעציגליך דער „געלבען פלעקען", וועלכע דיא יודען טראגען זאָללטען. דיא יודען, דיא בעסטען שטייער-צאהלער דעס שטאאטעס, ווארדען נעמליך געצוואונגען, איינען „קרייז" אויס געלבעם טוכע, דעססען לענגע אונד ברייטע גענוי בעשטיממט וואר, אן איהרעם אָבערקליידע צו טראגען, דאמיט מאן זיא אלס י ו ד ע ן ערקעננע. דיא מעננער מוסטען דיעזע „אבצייכען" אין דער מיטטע, דיא פרויען דאגעגען אן דער רעכטען זייטע דער ברוסט טראגען. אונד מאן זאָללטע עס קוים גלויבען! דיעזער מאָנארך, דער דיא יודען אויף אללע מאָגליכע ווייזע צו שענדען אונד צו קרענקען זוכטע, האטטע פיר זיינע קינדער, דיא אין אינסברוק וואָהנטען, איינען יידישען לייבארצט, נאמענס דר' ל א צ א ר ו ס! מערקווירדיג איזט עס, דאס דיא פערפיגונג בעטרעפפס דיעזער שאנד-אבצייכען ביז צור צייט קאיזער יאָזעף II. אין קראפט בליעב, וועלכער דיעזעלבע גלייך נאך זיינעם רעגיערונגס-אנטריטט בעזייטיגטע.

פאָן אונזערען פאָרפאהרען אין עגיפטען הייסט עס: „אונד דיא קינדער איזראעלס ווארען דאָרט „בעצייכנעט" (שהיו ישראל מ צ ו י נ י ם שם!), אום זיך מיט דען עגיפטערן ניכט צו פערמישען, האבען דיא קינדער איזראעלס איהרע אלטען „נאמען, שפראכע אונד קליידונג" בייבעהאלטען! זיא וואָללטען עבען איסערליך אלס „בני ישראל" ערשיינען. אום ניכט מיט דען גאָטצען-דיענערישען עגיפטערן פערוועכסעלט צו ווערדען. אים מיטטעלאלטער וואר עס אין פאסט גאנץ אייראָפא אנדערס. דא ווארען עס דיא פאנאטישען העררשער אונד גייסטליכען, וועלכע געמיינזאם דיא יודען צור טראגונג איינעס „אבצייכענס" צוואנגען, אום איבעראלל אלס יודען ערקאננט צו ווערדען. דא היעס עס אלזאָ ווידער, אבער אים טרויריגען זינגע: ובני ישראל מ צ ו י נ י ם היו שם! דיא קינדער איזראעלס ווורדען געוואלטזאם מיט אבצייכען פערזעהען, דאמיט מאן זיא אלס יודען ערקעננע. יעדער וואָהראפטע יודע גיבט זיך אים גרונדע גענאָממען גערנע אלס זאָלכען צו ערקעננען, דא ער פאָללען גרונד האט, אויף זיין יודענטהום שטאָלץ צו זיין! אללײן דיא אבזיכט דער העהלער וואר יא קיין אנדערעס, אלס דיא יודען דורך דיעזע אבצייכען צו שענדען — אונד דיעזע באָזווילליגע אבזיכט וואר דענן אויך דאס קראנקענדע אין דער ערוועהנטען פערפיגונג.

אים יאהרע 1559 ערליעס קאיזער פערדינאנד אויך איינען בעפעהל, דיא יודען אויס פראג אונד גאנץ באָהמען צו פערטרייבען אונד צוואר וועגען איינעס אין פראג געדרוקטען, גאָטטעס-לעסטערליכען יידישען ווערקעס. אויך דיעזער אויסטרייבונגס-בעפעהל געלאנגטע ניכט צור אויספיהרונג.

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

נ א כ ט ר א ג.

— בלוטיגע וואהל-בעוועגונג. —

אויס דיערדוי-סענט-מיקלויש (זיעבענבירגען) ווירד פאָם 3-טען דיעזעס (געסטערן) טעלעגראפירט: צווישען דער דאָבראנסקי - פארטייא אונד דער שפלעני-פארטייא ענטשפאנן זיך הייטע היער איין בלוטיגער קאמפף, דעם מעהרערע מענשען-לעבען צום אָפפער פיעלען. דיא אנהענגער דאָבראנסקי'ס בעווארפען דיא געגען-פארטייא מיט שטיינען. באלד קאם עס צו איינעם האנד-געמענגע, דאס פאָן מינוטע צו מינוטע איינען געפעהרליכערען כאראקטער געוואנן. מעהר אלס 20 פערזאָנען ווארדען פערוואונדעט. אויך צווייא שאנדארמען טרוגען שווערע פערלעטצונגען דאפאָן. פאָן דען אנהענגערן דאָבראנסקי'ס בליעבען 10 בעוואוסטלאָז אם פלאטצע, פאָן דענען 5 אלסבאלד אין פאָלגע דער ערהאלטענען פערלעטצונגען איהרען גייסט אויפגאבען.

אן אונזערע געשעטצטען לעזער.

אונזערע נאָוועללע: „אויס מיינעם טאגע-בוכע" ווירד אין נעכסטער נוממער אבגעשלאָססען ווערדען. דער לעבהאפטע בייפאלל, מיט דעם דיעזע איינפאכע, אויס ד ע ם ל ע ב ע ן געגריפפענע ערצעהלונג אויפגענאָממען ווארדע, צייגט פאָן דעם ריכטיגען אונד פיינען געשמאקע אונזערעס לעזע-פובליקומס. — אין דער מאָנטאג-נוממער בעגיננען וויר איינע נייע נאָוועללע אונטער דעם טיטעל:

„מיינע גראָס-עלטערן אונד דיא מאסקע."

דיעזעלבע ריהרט פאָן דעם איירָאפעאיש בעריהמטען שריפטשטעללער דר' מאָריץ ה א ר ט מ א נ ן הער, דער אים יאהרע 1848 אויס עסטערייך נאך פאריז געפליכטעט וואר אונד זיינערצייט אויך אין דער פראנצאָזישען הויפטשטאדט דורך זיינע אונאבערטרעפפליכען דיכטונגען גראָסעס אונד גערעכטעס אויפזעהען ערערגטע. דיעזע נאָוועללע ווירד איין בילד אויס דעם יידישען לעבען אויס דעם אנפאנגע דיעזעס יאהרהונדערטס צור דארשטעללונג ברינגען, אונד צוואר אין אנמוטהיגער, אונווידערשטעהליכער, הינרייסענדער פאָרם. — וויר האלטען אונס איבערצייגט, דאס דיעזע נאָוועללע דורך דען צויבער איהרער אנציעהונגס-קראפט דען קרייז אונזערער געשעטצטען לעזער נאָך רעכט וועזענטליך פערמעהרען אונד אונזערער זאָרגפעלטיג רעדיגירטען „נייען יידישען פעסטער צייטונג" איין איממער גראָסערעס פובליקום צופיהרען ווירד.

נייא איינטרעטענדע אבאָננענטען ערהאלטען אויך דיא נאָוועללע „אויס מיינעם טאגע-בוכע", זאָלאנגע דער קליינע פאָרראטה דויערט, ג ר א ט י ס נאכגעליעפערט. פרענומעראציאָנען אונד בריעפע זינד צו ריכטען אן דיא אדרעססע:

Moritz Burian in Budapest

דיא אנגאבע איינער נעהערען אדרעססע איזט ניכט נאָטהיג, דא דיעזע פירמא אין דער הויפטשטאדט צור גענוגע בעקאננט איזט!

פיר דיא רעדאקציאָן:	פיר דיא אדמיניסטראציאָן:
מ' עהרענטהייל.	מאָריץ בוריאן.

דער בעריכט איבער דען „פעסטער מעראדי-מארקט" ערשיינט אין דער פרייטאג-נוממער.

דא דיא קורזע צייט מאָנטאג קיינע וועזענטליכען פעראנדערונגען ערלייטעט, ליעסען וויר הייטע דיא „קורז-טאבעללע" וועג, אום דען געשעטצטען אבאָננענטען מעהר לעזעשטאָפף ביעטען צו קאָננען.

פ ע ר ל אָ ז ו נ ג.

ד ע ר 1864-ע ר - ל אָ ז ע.

בייא דער אם 3-טען דיעזעס ערפאָלגטען ציעהונג דיעזער לאָזע ווארדען פאָלגענדע סעריען געצאָגען: 128 449 746 783 846 900 964 1001 1075 1141 1245 1488 1863 2250 2563 2632 2694 2739 2987 3048 3236 3723 3856 3858 3935 3941 געצאָגענע געווינסטע: ס' 746 נ' 100 געווינגט 150,000 גולד', ס' 3048 נ' 27 20,000 גולד', ס' 846 נ' 96 5000 גולד', ס' 2987 נ' 31 10,000 גולד', ס' 1001 נ' 51 2000 גולד' ס' 2987 נ' 14 5000 גולד' ס' 846 נ' 75, ס' 1141 נ' 57, ס' 2250 נ' 7 2000 גולד' אונד ס' 3236 נ' 58 יעדעס 1000 גולדען. פערנער ווארדען פאָלגענדע טרעפפער צו 400 גולד' געצאָגען: ס' 128 נ' 65, ס' 449 נ' 28 אונד 64 ס' 746 נ' 25, ס' 783 נ' 4 אונד 40, ס' 846 נ' 99, ס' 900 נ' 74 7[illegible] 95, ס' 964 נ' 57 ס' 1075 נ' 8 אונד 10, ס' 1411 נ' 9, 38 אונד 46, ס' 1245 נ' 18, ס' 1488 נ' 81 93, ס' 1863 נ' 45 88, ס' 2250 נ' 77, ס' 2563 נ' 44 49 93, ס' 2632 נ' 14 31 69 אונד 94, ס' 2694 נ' 45, ס' 2739 נ' 37 38 100, ס' 3856 נ' 46 78, ס' 3236 נ' 53, ס' 3856 נ' 69, ס' 3858 נ' 18 28, ס' 3941 נ' 91; אללע אנדערען אין דען אָביגען סעריען געצאָגענען, אבער היער ניכט בעזאָנדערס בענאננטען נוממערן געווינגען דען גערינגסטען טרעפפער פאָן 200 גולד.

ג ע ש ע פ ט ס ב ע ר י כ ט.

פ ר ע ס ב ו ר ג ע ר ש ל א כ ט - פ י ע ה - מ א ר ק ט. דער אויפטריעב צום פרעסבורגער שלאכט-פיעה-מארקטע אם 3. ד. מ. בעטרוג 2193 שטיק. דאפאָן ווארען 1214 אונגארישע, 244 דייטשע, 735 גאליציישע. דיא פרייזע ווארען: אונגארישע פרימא-וואארע 62—64 גולדען, דייטשע פרימא-וואארע 60—65 גולד' פאָלנישע וואארע 59 ביז 62 גולד. אללעס פער 100 קילאָ.

וו י ע נ ע ר ש ל א כ ט - פ י ע ה מ א ר ק ט. דער אויפטריעב אויף דעם וויענער שלאכט-פיעהמארקטע אם 3-טען ד. מ. בעטרוג 999 שטיק. דאפאָן ווארען: 428 אונגארישע, 128 פאָלנישע אונד 389 דייטשע. דיא פרייזע שטעללטען זיך פער 100 קילאָגראמם: אונגארישע מאסט-אָכסען האָכפרימא 60—66 גולד. פאָלנישע 58—62 גולד. אונד דייטשע 60—66. גולד.

פיר דיא רעדאקציאָן פעראנטוואָרטליך: מ' עהרענטהייל.

ק אָ נ ק ו ר ז.

אין דער אָרטהאָדאָקס איזר. קולטוס-געמיינדע צו נאדי-שוראן איזט דיא שטעללע איינעס פאָרבעטערס, דער שוחט בודק וקורא אונד דער אונגארישען שפראכע אין וואָרט אונד שריפטמעכטיג זיין מוס, צו בעזעטצען. מיט דיעזער שטעללע איזט איין יאהרעס-געהאלט פאָן 350 גולדען, האלבער שחיטה, פרייער וואָהנונג אונד נעבען-עמאָלומענטען פערבונדען. — בעווערבער מיססען פאָן אנערקאננטען ראבבינען אויסגעשטעללטע בעפעהיגונגס-צייגניססע, זאָוויא אויך בעלעגע איבער איהרען רעליגיאָז-זיטטליכען לעבענס-וואנדעל פאָן דעם פאָרשטאנדע דעריעניגען אָרטהאָדאָקסען געמיינדע, אין וועלכער זעלבע געגענוואָרטיג פונגירען, איינזענדען. צום פראָבע-פאָרטראג ווערדען נור דיא היעצו בערופענען צוגעלאססען. איבערזיעדלונגס - שפעזען ווערדען דעם אויפגענאָממענען, לויט שטיפולאציאָן דעם פאָרשטאנדעס פערגיטעט.

רודאָלף ב ר ו י ן, געמיינדע-פרעזעס.

ערציעהער-שטעללע.

פיר איינען יונגען מאנן, דער דיא האנדעלס-שולע מיט גוטעם ערפאָלג אבזאָלווירטע, ווירד איין פלאטץ אלס ערציעהער אין איינעם שטרענג רעליגיאָזען הויזע געזוכט. רעפערענצען ערטהיילט דער עהרווירדיגע ראבבינער צו שטוהלווייסענבורג. — נעהערע אדרעססע:

Singer Ede, könyvkereskedő, Székesfehérvár.

כשר זעלכ-פלייש.

ב"ה

אתכבד בזה להודיע בשער בת רבים, כי הכינותי פה מ' סיגעט בביתי מעשה „זעלכעריא" עשוים אצלי „סאלאמי וזעליך" כשר, גלאטט כשר, משחיטת שו"ב דקהלתינו ועשויה טוב ונערבת לחיך ובמקח השוה והנני מוכן לשרת כל הקונים עצהיו"ט אין ג ר אָ ס אונד ד ע ט א י ל.

יהודא יעקב כהנא, אדרעססע שלי:

Juda Jakob Kahan, Grosstrafik in M.-Sziget.

Budapest, 1884. Eigenthum und Druck v. MORITZ BURIAN. Für die Redaction verantwortlich: M. EHRENTHEIL.